

vesni klej ali gumo imenovati. Prava smola, kakoršno dobivamo od smerek in druge jelovine, se nikdar v vodi, nego le v špiritu (alkoholu) razvezati in raztopiti dá in to brez gorkote.

Za smoliko med koščičarji največ črešnjevo in breškvino drevje trpi. Na tem drevju pogostoma nastane klejevi (gumasti) tok v taki obilici, da klej raz svojih iztokov doli kaplje in več spodnjih drevesnih delov tako rekoč na zunanjem površji njihovem popolno oblépi ali gumira. Ako mesta, na katerih ta klej izteka, izrežemo ali pa z mokrimi cunjami dobro izperemo in popolno očistimo, zapazimo na njih enake poškodbe in ravno tako mrtvo ter črno lubad z suhim lesom vred, kot je opazujemo ob slučajih bolezni „perečega ognja“ in „raka“ na peškarjih. Iztok kleja ali smole (gume) je v primeri in praviloma na koščičarjih dosta obilnejši in večji, nego je iztok drevesnega soka na peškarjih. Kakor na peškarjih „perečimu ognju“ in „raku“, tako so tudi na koščičarjih iztoku kleja ali smolike (gume) prava neposrednja podlaga in glavni vzrok zunanje drevesne poškodbe. Da se koščičarji smolike ozdravijo, treba je dotična mesta, kjer se ta na njih nabira in izteka, do zdravega lesa dobro in popolno izrezati in te na novo prizadete rane pošteno s premogovim katranom zamazati. Premogovi katran se za zamaz in ozdravljenje takih gumastih ran na koščičarjih jako dobro obnaša, ter se v ta namen kot najpripravnejše in najboljše mazilo priporoča. Kakor hitro se tako očiščene in s katranom zamazane rane na koščičarjih obraščati in celiti prično, prične ob enem tudi gumasti tok ponehavati in slednjič popolno prestane in promine.

S tem pa še nikakor rečeno ni, da ravno vsaka rana in poškodba na koščičarjih mora klejasti (gumasti) tok „smoliko“ prouzročiti. Smoliki zeló podvrženo drevo je uže samo na sebi k iztoku soka posebno nagnjeno, kar je tudi za neposredni vzrok tej bolezni na takem koščičastem drevju smatrati. Večje in manjše rane se na koščičarjih, ako se prav oskrbujejo, rade in deloma tudi brez vsakoršnih slabih nasledkov navadno popolno, lahko in hitro zacelijo, ako so pa take rane zanemarjene in vsem elementom prosto prepuščene, nastane in razvije se v njih smolika. Ob letih, v katerih se temperatura brzo spreminja, to je, kedar rodovitni vlagi in toplemu vremenu na mah zeló mrzli in suhi dnevi sledé, trpé koščičarji navadno veliko več za smoliko, nego ob časih, kedar se temperatura le polagoma spreminja, ter gorkota v mraz in mrzlo vreme pa v toplo počasi prehaja. Ako se koščičarjem ob nepravem času ter z obilno množino hitro vpljavajočega tekočega gnoja gnoji, kakor tudi, ako je zemlja, kamor smo je posadili, za njihovo bujno rast preveč gnojna, prično nam za smoliko bolehati.

Posledica vsemu temu je, da se mora pri izgojevanji in oskrbovanji koščičastega sadnega drevje vse ono skrbno odstranjevati, kar bi mu utegnulo njegov naravno-normalni razvoj kakor si bodi motiti in zadrževati. Ako hočemo, da nam bodo koščičarji dobro vspevali, posaditi moramo je pred vsem v zmerno-vlažna tla, je pred ranami in zunanjimi poškodbami, kolikor je to v naši moči, skrbno varovati in je tudi ne preveč in prehudo obrezovati.

Pri vsem tem pa tudi smolikavi koščičarji utegnejo čestokrat precej visoko starost dočakati. Pri vsem tem je pa rast takega drevja zavoljo poizgubljenega soka bolj mršava in nenormalna, sadeži so bolj maleni, ker obedvojemu (lesu in sadju) zavoljo smolike potrebnega živeža primanjkuje. (Dalje prih.)

Trgovinska in obrtna zbornica

imela je dne 9. oktobra 1885. leta svojo redno sejo, kateri je predsedoval nje predsednik gosp. Josip Kušar v navzočnosti vladinega zastopnika gosp. c. kr. dvornega svetnika Rudolfa grofa Chorinskega.

Seje so se udeležili sledeči gospodje zbornični svetniki: Ivan Dogan, Oroslov Dolenec, Ivan Nep. Horak (podpredsednik), Pongrac Eichelster, Alojzij Jenko, Janko Kersnik, Karl Luckmann, France Omersa, Mihael Pakič, Ivan Perdan, Josip Ribič, Fran Ks. Souvan, Filip Supančič in Jernej Žitnik.

Predsednik konstatuje, da je v sklepčnost dovoljno število zbornikov navzočnih, otvori sejo in imenuje overovateljema zapisnika današnje seje gosp. Karola Luckmanna in Frana Ks. Souvana.

Potem poroča zbornični predsednik, da je prejel od gospoda c. kr. deželnega predsednika barona Winklerja sledeče pismo: „Vaša blagorodnost! Vsled brzojava g. vrhovnega pobočnika Nj. Veličanstva gosp. m. barona Poppa blagovolilo je najmilostneje Nj. c. in kr. apostolsko Veličanstvo zahvaliti se Vaši blagorodnosti za čestitanje na najvišji imendan, katero ste sporočili v imenu trgovinske in obrtne zbornice v Ljubljani.

Čast mi je, da to Vaši blagorodnosti dam na znanje.“

Zbornica je to poročilo radostno na védo vzela.

I. Zapisnika z dne 19. junija in 28. avgusta 1885. se potrđita in na znanje vzameta.

II. Zbornični tajnik poroča v imenu odseka o nekaterih preuredbah colne tarife z dne 25. maja leta 1882.

Odsek je radostno vsprejel namero vis. c. k. vlade, da hoče uvesti one gospodarstvene naredbe, ki bi utegnile preteče oškodovanje domačih proizvodov in rušéča trgovinska razmerja najprej kolikor možno uspešno olajševati, polagoma pa tudi odpraviti jih. Odsek pripoznava tudi, da je v to svrhu pred vsem najnujše sredstvo colna novela in se vjema z razlogi, kateri so vis. c. k. vlado vodili, da poviša colnino.

Avstro-ogerske obrti, kakor tudi kmetijstvo in gozdarstvo imajo pravico zahtevati zaščito, ki ga potrebujejo v svoj obstanek in razvoj. Carina naj bi pa tudi zravnila neenakosti obdavčenja. Bremena, ki jih nosi domači proizvednik v neposrednih in posrednih davkih, v občinskih in deželskih dokladah, so mnogo večji nego jih ima inozemec. Poleg teh ima inozemec ceneji denar in nižje prevozne tarife; ne gledé na to, da morajo mnoge obrti v Avstro-Ogerskem še razne neprilike premagovati, ki jih inozemec niti ne pozna, tako na primer obrt za železo.

Držeč se teh načel priporočil je odsek v vsprejem visocemu c. k. trgovinskemu ministerstvu nekaj tarifnih toček ali splošne colne tarife z ozirom na colno novelo sledeče poročilo:

1. Za tarif. šte. 58. „Vosek, bel, rumen in barvan (tudi rastlinski vosek)“.

V voskini obrti je izdelovanje ubeljenega čebelnega voska važen zaslužek, katerega korist sedanja carinska tarifa ne ščiti. Ubeljen čebelin vosek je vendar prav gotovo izdelek, vključ temu je stavljen v jedno vrsto z rumenim čebelinim voskom, kajti od obeh od izdelka in surovine se pobira po tarif. šte. 58 jednaka uvoznina s 5 gold. na 100 gold. in vendar je cena surovega rumenega čebelinega voska le 130 do 160 gold. nasproti oni belega (ubeljenega) čebelinega voska s 200 do 250 gold. za 100 kg. Omenjena carina 5 gold. pristja izdelku s 2—2½ % vrednosti, kar je z ozirom na njegovo ceno vendar le premalo.

Belo ubeljeni čebelini vosek uporablja se prav mnogovrstno v obrti in lekarstvu, kakor tudi v domačem gospodinjstvu, posebno pa mesto Dunaj ga na leto prav veliko porabi. Toda, žal! ni avstrijski voskine belivec, ki oskrbuje to potrebo; nego Nemčija je, katera s svojimi izdelki preplavuje naše domače trge.

Hanoveransko, ki po luneburškem vresji prav močno in po najnovejših skušnjah in napredku čebelorejo goji; ima tudi velikanska belišča za vosek, ki se izključno le z ubeljevanjem čebelinega voska bavijo, in ker doma ceni surov vosek dobiva, more tudi izdelek ceno dajati. Vsled tega, potem radi nizke niti uštevne avstrijske uvoznine in pa radi cene razpošiljatve v skupnih vozovih z oficijalnimi železniškimi tarifami gospodujejo nemška voskina belišča avstrijski trgovini, posebno dunajski, tako da se avstrijski obrtnik, ki kupuje drago surovino, imajoč večo upravno in plačujoč visoko prevožnjo, mora umakniti.

(Dalje prihodnjič.)

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

13.

Črnogorec.

Črnogorec je narodnosti srbske. Vsak imenitniši spomin srbsk je dobro znan Črnogorcu, in rad govori o njem. On vé za slavo in carstvo srbsko, za Nema- niča in za Kosovo polje, kakor sploh vsi Srbi; on prepeva najraje junaške pesmi.

Črnogorec je uskok, uskočil je po propadu carstva srbskega na Kosovem polju. Preselil se je, kakor trdijo narodne pravljice, največ iz Hercegovine, o kateri veli pregovor: „Hercegovina ves svet naseli, ali sebe ne razseli“. Gorati in pusti kraj je naučil Črnogorca, da prenaša vsako težavo ljudsko, in to junaško. S početka svojega doseljevanja v puste in gorate kraje bil je Črnogorec imovitejši, ali pomnoževanje rodbine, pomnožilo je tudi siromaštvo. Vse britkosti in težave mogel je prenašati, ali robstva nikdar ne in nikakor ne. Svoboda mu je bila najmilejše načelo. Raje je popustil vse ugodnosti življenja, v katerih je popreje živel, samo da je mogel ohraniti vero Kristovo in svobodo zlato.

Ti uskoki črnogorski so zvečine nekdanje staro vlastelinstvo srbsko. Ti svobodoljubni in ponositi vlastelini niso hoteli prenašati ugnjetavanja turškega, niti priznavati koga vrhu sebe, in taki so Črnogorci še danes. Črnogorec je malokedaj priznaval kako oblast nad seboj. Delal je navadno to, kar mu je srce pozelelo. Živel je v svojem siromaštvu, živel kot svoboden junak, in ni nikomur nič dajal razen onega, kar mu je kdo po sili vzel, obdaroval pa je nasprotnika z mečem, ali pa s svinčenkami iz puške. Črnogorec se drži vsega onega, kar se prilega srbskemu duhu in srcu, kar se spodobi jnnaku in poštemu človeku. Redek je narod, ki je bil sposoben prenesti vse nadloge ljudske, ki so ga bile več stoletij, kakor je to narod srbski v Črni gori. On ni popustil v ničemur od starodavnih navad. Kot svobodoljuben narod živel je v duhu svojih pradedov, držal se starodavnih običajev, in ohranil še danes vse vrline, s katerimi se more ponašati pred svojimi brati in pred ostalim razumnim svetom.

Črnogorec je z večine srednje, lepe in vitke postave. On ima dovelj razboritosti ali spretnosti in lokavosti še več. Vsako delo, vsak posel koj zapopade, in pametuje dobro.

Črnogorca lahko razdraži najmanja reč, ne potrpi nobene psovke, niti zasmehovanja, on hoče, da samo

njegova veljá. Starejim, s katerimi se ne more in ne sme prepirati, pravi to-le: „Tvoja je bolja in stareja, ali jaz se držim v svoji pameti, da je tako in tako“. Črnogorec se ponaša s tem, da je Črnogorec, ceni sebe mnogo, in hoče, da je on najbolji. Ostale narode ima za mehkužce, samo Arbanasce priznava za junake. Črnogorec je okreten in hiter, pogleda je bolj divjega, brado brije, a vsak nosi brke. Kože je temnorujave, oči svetlih in bistrih, polnih živosti in veselosti, iz katerih sije zgolj lokavost. Za malo zadevico ali žaljenje svojega poštenja gré in kliče na boj. Kot preprost človek brez nauka je še dovelj trden v morali. V vsem je razborit, v hoji in v govoru okreten in hiter, drži se v vsem kot junak. Mnogo drži do sebe in do svojega poštenja. Svojemu knezu in gospodarju se slepo pokorava; on vé, da je Bog v nebesih, a gospodar na zemlji in kar reče gospodar, tisto ima za boljo božjo. V kolikor je junak v boju, v toliko je plašljiv pred strogo oblastjo. Stroga oblast more ga učiniti pravim robom, kakor je to bilo pod Štefanom Malim.

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora 17. oktobra 1885.

(Dalje.)

Sicer moram pa opomniti, da je tudi vsaka ustava potrebna preosnove, kakor vsaka reč, ki pride iz človeških rok, da, še le tedaj sme se kaka ustava dobra in svojemu namenu popolnoma primerna imenovati, ako je taista sposobna vstrezati zahtevam razvijajočim se v teku časa. Ustava nikakor ne more biti kak koščen negibčen stvor; človeška črepinja je sicer koščen stvor, ali celó ta se spreminja pod vplivom možganov in sčasoma drugo podobo dobi! Ustava naj bi je pa ne dobila? Recimo, da si res prizadevamo ustavo spremeniti ali jo preosnovati, toda to na podlagi ustave in po postavnem in ustavnem potu, tedaj vendar nihče nima pravice tega očitati nam. Očitajte nam, da hočemo državi dati federalistično podobo, da jo hočemo razbiti. Ne, tega mi nočemo! Pač pa je federalizem v najnovejšem času jako čudne mladike in cvet pognal. Pri nas v deželnem zboru se je uže večkrat pretresavala misel, da bi se stara kraljevina, ki je uže po svoji naravi kot nerazdeljiva celota videti in katero zopet ustava sama kot nerazdeljiv in neločljiv državnopravni del države zagotavlja, da bi se ta stara kraljevina razdelila v dve deželi, v dve pokrajini.

Nek drug program, katerega je visoka zbornica ravno te dni spoznala, zahteva ločitev Galicije, Dalmacije in Bukovine od države. Gospoda moja, saj vendar ne mislite Bukovine Rumuncem in Galicile Rusom pokloniti? (Posl. Fiegl: Posebno stališče!) Nadjam se, da ste še tolikanj Avstrijci, da tega ne želite; potem bode pa sami priznali, da Galiciji družega ne kaže, kakor federativna razmera (prav res! na desni). Glejte, gospoda, ki kaj takega nam vendar še ni na misel prišlo in tako daleč naš federalizem ne sega, pa tudi oni Poljakov ne. Toraj Vas vprašam, kdo je po tem takim res federalist? (Živahna pohvala in ploskanje na desni.)

Očitajte nam dalje, da govorimo o českem državnem pravu: o tem sem svojo misel uže izrekel. Ali čujte gospoda! Ravno te dni dobili smo jako zanimiv recept, po katerem naj bi Avstrija prišla v državnopravno razmerje z Nemčijo. Kaj pa je to, gospoda moja? Mi vsi, kolikor nas je, smo za to, da živimo z Nemci v narodno-

Na Dolenjskem dobijo sledeči gospodarji po enega ovna:

Lazar Valentin iz Prevalj,
Starina Anton iz Leskovca,
Judnič Jakob iz Kota (dobi 1 ovna in 1 ovco),
Geržin Janez iz Mihelove vasi.

Za slučaj, da bode mogoče nakupiti več kot 21 glav imajo prednost Hladnik Jakob iz Cola in Zupančič Bernard iz Ušenišča.

Nasveti odsekovi se nespremenjeni sprejmejo.

Družbeni tajnik Gustav Pirc predloži načrt razpisa daril za umna gnojišča, kateri načrt se z nekaterimi spremembami odobri in sklene, ta načrt na zahtevo c. k. kmetijskega ministerstva njemu na Dunaj v presojo poslati.

Ker je ministerstvo dovolilo, vnovič razpisati četrto premijo za sadne sušilnice, koje ni bilo moč letošnje leto oddati, predlaga tajnik Gustav Pirc, pri oddaji te četrte nagrade v znesku 100 gold. drugače postopati ter v tem smislu tudi na vis. c. k. kmetijsko ministerstvo poročati. Postopa naj se pa tako-le: Stavi naj se vprašanje do posameznih gospodarjev ali pa celih občin, katere so pripravljene napraviti si sadno sušilnico po ameriškem načinu, ako dobijo nagrado v znesku 100 gold. Glavni odbor ima potem pravico, med oglašeni izbrati najbolj pripravnega z ozirom na krajevne sadjarske razmere, kojimu potem glavni odbor pripomore k sestavljenji ameriške sušilnice z nagrado 100 gold. in potrebnimi nasveti.

Predlog tajnika se sprejme ter tajništvu naroči, primerno ukreniti.

Tajnik prebere prošnji ljubljanskih dobrodelnih društev „Vincencijeve družbe“ in „Družbe gospej krščanske ljubezni“ za brezplačno podelitev pridelkov iz družbinega posestva. Pri daljši razpravi v tej zadevi zahteva družbini tajnik kot upravnik družbinega posestva za slučaj, če se prošnji uslišite, za oddane pridelke plačo iz družbine blagajne, ker on kot upravnik vrta je porok za pravo gospodarjenje, o čemur bi se pa ne mogel izkazati, če se mu taka darila dajati nalaga. Slednjič sprejme se z večino glasov predlog gosp. odbornika Robiča, dati „Vincencijevi družbi“ 8 centov in „Družbi gospej krščanske ljubezni“ 2 centa krompirja, ki se imajo opravištvu vrta po tržni ceni zaračunati. Ob enem naroči se tajništvu, ob priliki javljenja tega sklepa imenovanima dvema družbama povdarjati, da je to darilo zadnje, ker reorganizacija družbinega vrta stane toliko, da je treba na vsak krajcar gledati, kmetijska družba je pa zaradi mnogih dolžnost, koje ima izpolnovati v prospeh našega revnega kmeta, sama navezana na podporo od zunaj.

Predlogu tajništva, vis. c. kr. vlado prositi za nekaj iztisov knjige „Dejanski nauki o kopitnem podkovstvu“ odbor pritrdi.

Trgovinska in obrtna zbornica

(Dalje.)

V zaščito avstrijske voskine obrti uvidi odsek za nujno potrebo, da se „beli, ubeljeni čebelini vosek“ izloči iz dosedanje tarifne števil. 58 se postavi kot tarifna točka ter obteži z uvoznino najmanje 25 gold. na 100 kilog. Druge stvari v tarifni števil. 58 pa naj bi ostale, ker so, kakor rumeni čebelini vosek surovine, ki jih obrtniki deloma tudi iz inozemstva dobivati morajo.

2. Za tarifno števil. 103. — „Prstí ali zemljine in rudninske tvarine“; b) „žgane, promite ali zmlete“. Poleg pogodbe je sedaj uvoznina prstenih barv, žganih,

zmletih ali izpranih (promitih) prosta, in se je zadnji čas uvoz močno pomnožil, v preteklem letu 1884. čez 384.381 metričnih centov; radi tega preti po inozemskem tekmovanju velika nevarnost obrti prstenih barv. Nemčija s tem ne gospoduje le severnim pokrajinam avstrijskim, marveč je dandanes uže na Dunaji tako mogočna, da narekuje tej obrti cene; pa tudi v Oggersko in podonavske kneževine je zmagovito prodrla Nemčija s to obrtjo. Nemčija ima v Avstro-Oggersko in posebno v Srbijo in Rumunsko prav ugodne prevozne pogoje in nemška prevozna društva podpirajo obrt še z vedno hasnjivejšimi pogoji.

Italija in Francoska imate v tej stroki tudi veliko prednost nad Avstro-Oggerskem, ker se ondi surovina prirodno v tako lepi kakovosti nahaja, da se v Avstro-Oggerskem tako komaj le po zelo dragem izmivanji doseči dá.

Ker je tedaj inozemstvo tej avstrijski obrti nasproti po navedenih obstojnostih toliko na boljšem, morala bode v kratkem podleči inozemskemu tekmovanju, ako naj obstoji ta obrt v Avstriji, in tembolj opravičena, ker se je v novejšem času tudi sosedna država, Nemčija, obkolila proti tuji uvožnji s zaščitnimi carinami.

Odsek nasvetuje tedaj za tarifno št. 103 b) carino najmanje 50 kr., ki naj bi se tudi v pogodbah ne zniževala.

3. Za tarifno št. 109. „Barvilni les“; b) zdrobljen (t. j. rašpan, semlet, razrezan). Leta 1878. urejena znižana uvoznina za „barvilni les zdrobljeni“ (t. j. rašpan, semlet ali razrezan) z 1.06 gold. na 50 kr. metercent uplivala je na to obrt, česar se je bilo uže prej bati, zelo škodljivo. Bojazen se je minola leta, žal! še preveč potrdila, kajti vsled znižane carine pomnožila se je uvožnja od severa neizmerno, tako da preti uničiti to obrt popolno, ako se ne najde opomoči.

Take odpomoči bi se smeli prizadeti krogi s toliko večjo opravičenostjo nadejati, ker jo ukazno zahtevajo ne le skušnje zadnjih let in velevala nujna premena v izdelovanju, povišanje uvoznine na pravo razmerje z izlečki barvilnega lesa, ampak ker more tudi carinska novela nemške države, zaščit, s katerim se je ona opasala proti tuji uvožnji, prisiliti vendar le Avstrijo, da premeni uvoznine tako, kakor so nepogrešno potrebne v zaščit avstrijske trgovine, obrti in kmetijstva.

Take odpomoči treba najnujše obrtni stroki, ki se bavi z drobljenjem barvilnega lesa in barvilnih korenov, ako neče, da se zatre po tekmovanju od severa, in posebno v južnih pokrajinah cesarstva, kamor se mora surovina iz Trsta dovažati, bilo bi nemogoče, da se vzdrži.

V kaki meri se je pomnožila uvožnja zdrobljenega barvilnega lesa iz Nemčije, odkar se je znižala uvoznina, kažejo uradni izkazi desetletja 1875 do 1884. Poleg teh iznaša uvožnja na metercente:

preko Trsta:	iz Nemčije:
1875: 161	5.323
1876: 105	4.576
1877: 70	5.698
1878: 42	6.377
1879: 118	7.010
1880: 383	9.603
1881: 240	10.590
1882: 220	13.448
1883: 231	13.956
1884: —	14.812

tedaj, odkar se je znižala carina, pomnožila se je uvožnja od severa za blizu 300%.

Ta množitev je rastla neprestano; vsled znižane carine gospoduje nemško tekmovanje uže sedaj avstrijskim deželam, ki največ rabijo barvilnega lesa: Česki, Moraviji in Šleziji; tudi uže zdaj sili v srce našega ce-

sarstva — v kronovino Dolenjo-Avstrijsko in se bode še od leta na leto širilo, ker so nemškemu tekmovalju razmerja mnogo ugodnejša nega avstrijskemu.

Nemško tekmovalje ima uže po krajevnih in prevoznih razmerah preogromno prednost nad avstrijskimi izdelovalci. V Hamburgu, ki je po svojem urejenem in obilnem plovnem prometu z vsemi deli zemlje pred vsemi odločilen, so pogoji nakupovanju ne le gledé kolikosti, ampak tudi gledé boljšega kupa mnogo lažje, nego se avstrijskim izdelovalcem nudijo; štajerski, kranjski ter primorski pa morajo dobivati barviln les v kosih in barvilna korena le preko Trsta. — Vrh tega so na severu ugodna prevozna razmerja v severne avstrijske kronovine po od leta do leta cenejših plovstvenih razpošiljatvah po Labi in Odri in pa severni prevozni zavodi, ki opirajo obrt in trgovino v vsakem obziru po vsemožnih sestavah. Celó v odpravi barvilnega lesa po železnici v najvažnije potrošivne kraje severnih avstrijskih pokrajin ima Hamburg veliko prednost izdelovalcem južnih pokrajin nasproti. Po železnicah se razpošilja prav redkokrat in izjemno, navadno se odpravlja blago s sestavljenim plovnim in železničnim tovorstvom, in kake razlike so gledé prevoznih stroškov v prid Hamburga, razvidijo se iz sledečega kazala, iznašajoč za metercent:

od Hamburga:

z železnim tovorstvom:			s sestavljenim plovnim in železnim tovorstvom:		
	n. m.	goid. a. v.		n. m.	gold. a. v.
v Liberce	2,72 à 60 s.	= 1,63	1,25 à 60 s.	= —,75	
v Prago	2,78 „	= 1,72	1,50 „	= —,90	
v Brno	3,86 „	= 2,32	3,22 „	= 1,93	
v Krnov	3,67 „	= 2,20	2,09 „	= 1,25	
v Belsko	4,26 „	= 2,55	2,48 „	= 1,49	
v Opavo	3,86 „	= 2,32	2,26 „	= 1,36	
v Lvov	6,93 „	= 4,15	4,84 „	= 2,90	

preko Trsta:

v Liberce: gld.	3,05
v Prago: „	2,84
v Brno: „	1,96
v Krnov: „	2,40
v Belsko: „	2,46
v Opavo: „	2,67
v Lvov: „	3,86

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora 17. oktobra 1885.

(Dalje.)

Kar se tiče zvestobe in udanosti Najvišji dinastiji (posl. Richter: Moskva! Napoleon!) je to zopet točka, v kateri smo Vam popolnoma kos! (Živahna odobrava in plosk na desni.)

Tega ne vpijem skozi okno, češ, bom nekaj lojalnega povedal. Ne, o tem sem prepričan, ter sem v krogu svojih političnih prijateljev dostikrat izrekel misel, da je za mojo narodnost najboljši porok obstanek in jednota Avstrije. (Živahna pohvala na desni.)

Ker sem prepričan, da je za to državo obstanek dinastije najvažnejša vez, se s tem naša zvestoba uže sama po sebi razume. (Živahna pohvala in ploskanje na desni.)

Kar se pa ravno ustavovernosti tiče, prosim, da vendar nekoliko pomislite, da se še dobro spominjamo,

kako da so ravno ustavoverci sami o svojem času z ustavo delali. Saj še nismo pozabili, na kakošen način da ste vpeljali direktne volitve za parlament (čujte! na desni) in da so se tedaj ne le na desni, temveč tudi na levi jako veljavni glasovi oglašali, ki so dvomili, da bi bila taka sprememba ustave pravična, in da se kraljevina česka še dandanes ni odpovedala svoji direktni volilni pravici v državni zbor, da še več! Ni je še bilo vlade, ki bi si bila upala tak predlog v českem dežel-nem zboru staviti.

Ustavovernost! Kaj pak da! Mar Vam je za njo! Centralizacija je pred vsem drugim, za katero se poganjate. In zakaj? Ker mislite, da centralizirana država ne more biti drugačna, kakor — nemška! (Tako je! na desni; tako je! na levi.) Toda tudi tukaj se lahko zmotite. Gospod poslanec, ki je danes govoril, izrekel se je, da se mu je nemogoče zdelo, da se bo Taaffe šest let držal in glej: šest let mu niste mogli do živega. (Veselost na desni.) To pride od tod, ako se človek v gotove nazore zagleda, za vse drugo pa se ne zmeni. Če bi bila ta centralizacija, recimo, kaka posoda, o kateri se nadjate, da bo napolnjena samo z nemško vsebino, no, tedaj bi si je uže smeli želeti; če pa pomislite, da bi se vsebina ondi lahko zmešala, ali pa celó vsa drugačna bila, le nemška ne, no, potem bode pa uže nekoliko prijenjali. Mogoče, da bomo še doživeli, da se bodo iz one (leve) strani jako odločni federalisti in avtonomisti oglasili. Nečem, da bi bil prerok, toda znamenja, ki na to kažejo, se pa uže vidijo.

Gospôda moja! Dandanes se vlada za to zasmehuje, kar se je ravno danes zopet zgodilo, da ni vresničila svojega programa gledé sprave med narodi. Da, gospôda, res je to in obžalovanja vredno. Vprašam pa Vas, ali je morda vlada temu vzrok sama, ali ne zadeva velik del te krivde tudi nas?

Gospôda, vi hočete imeti harmonijo in zato nastavite kapelnika. Člani orkestra se pa med saboj rav-sajo in na kapelnika nihče ne gleda, konečno pa mu vendar-le očitajo, da ni harmonije skupaj spravil. (Dobro! in veselost na desni.) To vendar ne more pošteno biti!

In vendar je tako. Vsi, kolikor nas je, morali bi pomisliti, da je naša dolžnost po svojih močéh za so-glasje in sporazumljenje skrbeti. (Dobro! Tako je! na desni.) Roko na srce in vprašajmo vest, če smo vsi v tem smislu pošteno postopali, kakor bi bili vsled našega vpliva lahko?

S tem pa nočem morda na-me in na svoje prijatelje kazati, s katerimi smo si prizadevali, v tem smislu postopati. (Smeh na levi.) Ali čital sem v adresi manjšine opazko, da se nam je nasprotna stranka približati skušala in reči moram, da me je med vsemi točkami ta-le najbolj iznenadila. To je nekaj čisto novega. Da se bo kdo drznil trditi, levičarji so se nam hoteli približati, tega nisem verjel, da bi bilo mogoče. (Dobro! na desni.) Saj je dognana resnica, ki je tudi še danes veljavna, katera stranka da je vedno pripravljena, roko v spravo podati.

Ni še dolgo, ko se je stavila na levici interpelacija, v kateri so se zoper naš narod britke tožbe čule. Tožbe brez dokazov! Meni, gospôda moja, se ni plemenito, niti vitežki zdelo, bratskega naroda, ki z nami v eni deželi prebiva, tožiti. Moja interpelacija ni družega rekla, kakor: To in to se je zgodilo; prosimo, da se stvar preišče, prosimo, da se sliši glas nepristranskih sodnij, katere naj nam reč razložé, kakor je. To se do sedaj še ni zgodilo, nadejam se pa, da se bo zgodilo v kratkem, kedar se bo pokazala pravica. Čisto enako nam bo, naj se pokaže večja krivda, na kateri strani koli, kajti obsojati moramo odločno vsi, ki nam je na med-

zalo, ker tukaj ni treba zemlje odgrebati, pa ne korenin odkapati, kedar se pravda, čegavo je drevo, vsaj bilo bi mogoče, da bi po takem izkopavanju drevo samo zamorili.

Kedar drevo res na meji stoji, tedaj je ono vzajemna last vseh sosedov, vsak ima enako pravico do njega. Dokler so sosedu porazumljeni med seboj, storijo z drevesom, kar hočejo. Če se pa sprejo, nima nobeden izključljive pravice do drevesa tako, da bi smel sosedu škodovati.

Drugače je tam, kjer stoji drevo tik meje, pa čez njo korenine poganja v sosedno zemljo ali samo nekaj vejic tje visi. Korenine srkajo živeža iz tujih tal ter škodujejo zlasti vrtnarjem.

Sosedova drevesa, zelišča, sočivje, cvetlice itd. dobivajo vsled tega manje ali nič jim namenjene hrane; na sosedovo zemljo viseče veje delajo preveč sence ali prevajajo tje premnogo dežnice. V teh slučajih pomaga državljanski zakonik vsem, kateri se ga znajo in hočejo poslužiti. Korenine zamore vsak sosed iz zemlje izruvati, če mu tega morebiti logarska postava ne zabranjuje. Kakor daleč sega njegovo zemljišče, sme tujih dreves korenine izruvati, posekati, sežgati ali bodi kakorkoli odstraniti. Nič ne dene, če se tudi sosedovo drevo posuši.

Čez mejo viseče veje sme sosed posekati, les za-se vzeti ali sploh na vsakojaki način porabiti, na priliko listje pograbiti, posamezne vejice posekati za steljo (pri igličjih), storže, seme, sad pobrati. kolikor ga tje pade, perilo na sušenje obešati itd. V vseh navedenih slučajih sosed ne more ugovarjati, in s tožbami ničesar ne opravi. Le debla se ne sme lotiti sosed. Do tega nima pravice, izvzemši slučaj, kedar deblo čez mejo visi. Tukaj sme, kakor razlaga dr. Moric Stubenrauch, sosed z deblom ravnati, kakor z vejami, prav za prav bi pa najbolj kazalo celo drevo pripoznavati kot vzajemno last obeh posestnikov. Nima pa sosed do debla nobene pravice, kedar vihar drevo izruje ter na njegovo zemljo vrže; tudi sad sme lastnik tirjati nazaj, ki ni pal z vej čez mejo visečih na sosedovo zemljo, ampak drugače bil tje zanesen.

Kdor vsebino navedenih dveh paragrafov pozna in sicer tudi ni noben prepirljivec, ta bode zaradi dreves na meji stoječih gotovo v miru živel s sosedom svojim. Lepa pa je in starodavna šega ob svečanih prilikah drevesa v spomin zasajati zlasti ob mejah; naj se ohrani.

„Gosp. Glasnik.“

Trgovinska in obrtna zbornica

(Dalje.)

Poleg tega je pa še neka obstojnost, ki opravičuje in usiljuje povišanje carine za „barvilni les zdrobljen“. Za časa prejšnje više carinske dobe bila je trgovina z „barvilnim lesom zdrobljenim“, čisto drugačna nego je zdaj. Takrat se je umelo pri nas za pojem: „barvilni les, zdrobljen“, zgolj prvotno pripravljen kupčijsk pridelek. V kosih iz tujine dobljeni barvilni les se je namreč prosto zdrobil, to je zrezal ali zrašpal, in prirodni, to je surov poprodajal trošivcem, kateri so ga še le potem (kolikor so ravno umeli), v pridobitev barvila parili in kuhali, ali pa so barvilni les neprav uporabljali. Toda sedaj, ali bolje, odkar se uporabljajo izlečki barvilnega lesa, zahteva se vse kaj drugega od zdrobljenega barvilnega lesa.

Trošivec hoče, da popolnem pridobi barvilo iz barvilnega lesa v najkrajšem času in z najmanjšim delom in da more to doseči, mora tvornik barvilnega lesa

zdrobljeni les prav dobro prepariti ter prekuhati in tako za trgovino pripraviti izdelek, ki je po svojem bistvu in izdatnosti podoben bolj „izlečku v lesni obliki“, nego za prejšnjega časa poznanemu „barvilnemu lesu zdrobljenemu“.

Po takem potrebnem izboljšanjem rokovanju so se podražili izdelovalni troški za 100% in ker je izdelek bistveno drugi postal, je torej tudi umestno, da se za-nj uvoznina stavi bliže oni za „barvilne izlečke“ (3 gold. za metercent), saj se dá dokazati, da je strokovnjaško prav ukvašen, oziroma pripravljen (apretovan) barvilni les še enkrat tako izdaten, kakor prejšnji narekovani surovi barvilni les.

Prošnja za obrano s povišanjem uvoznine je tedaj v vsakem oziru opravičena.

Leta 1882. po visoki c. k. vladi urejena diferencialna carina za kavo je dovoljno dokazala, kako bi mogla času primerna carinska uredba uvaževanje kave na pravo uzorno mēr napotiti in kako bi se dalo s tem težišče uvaževanja od Nemčije v Trst obrniti.

Poleg uvozne statistike vis. c. k. trgovinskega ministerstva bilo je v poletju 1880. do 1884. uvoženih

preko Trsta:	iz Nemčije:
1880: 69.710	237.579
1881: 75.452	262.765
1882: 147.049	211.000
1883: 224.443	91.157
1884: 276.643	80.120

Dokazano je tedaj s številkami, da je naše trgovišče Trst gledé kave v tekmovanju popolnem prekosilo Nemčijo, in ravno tako, kakor se je moglo v tem zgoditi, možno je tudi, da se bode uvaževanje barvilnega lesa, ki iznaša sedaj vsako leto blizu 90.000 metercentov, po največ krenilo pot preko Trsta, kakor hitro se odstranijo zdanje ovire, kar bi bilo tudi za trgovišče Trst in za južno-avstrijske železnice velike koristi.

Ker gre tu za to, da bi se mogli vzdržati nasproti severnemu tekmovanju, bilo bi pri uredovanju diferencialne carine dovolj, da se pusti sedanji postavek ob uvaževanju po morji, ob uvaževanju po kopnem pa naj bi se sedanja uvoznina podvojila, ako bi ne bilo dopustljivo, da se prejšnji postavek zopet uveljavi. Dobro bi bilo tu, da se razmotruje vprašanje, naj bi se li uredila tudi diferencialna uvoznina za „barvilne izlečke“. Poleg statistike se je uvozilo tega blaga v petletju 1880—1884 metercentov:

preko Trsta:	iz Nemčije:
1880: 57	17.480
1881: 92	20.527
1882: 90	22.244
1883: 123	23.495
1884: —	27.317

Uvoz se je tedaj blizu 40% povečal, in če ostane dosedanje carinsko razmerje, ne bode se to blago nikdar uvaževalo preko Trsta. Ako pa bi se ustanovila diferencialna uvoznina v korist uvaževanju po morji, dal bi se tudi uvoz tega čez dalje več potrošivnega blaga nagniti preko Trsta in Reke, kar bi bilo z ozirom na uvozno količnost vsekakor ne male koristi za naši trgovišči Trst in Reko.

Odsek misli, da bi izpolnjenja te pravične prošnje ne oviral menda pomislek na avstrijsko tekstilno obrt — barvarstvo, kajti lahko se dokaže, da samo malo povišanje barvilne uvoznine avstrijskemu barvarstvu škodovati ne more.

Praktično izkustvo v barvarstvu uči, da se povprečno za pobarvanje 100 kilogr. volne rabi blizu $\frac{25}{50}$ kilogramov barvilnega lesa zdrobljenega, blizu $\frac{5}{10}$ kilogr. izlečka barvilnega lesa.

Za pobarvanje 100 kilogr. suknine: blizu $\frac{20}{30}$ kilogramov barvilnega lesa zdrobljenega, blizu $\frac{5}{8}$ kilogr. izlečka barvilnega lesa.

Za pobarvanje 100 kilogr. svile: blizu 80 kilogr. barvilnega lesa zdrobljenega, blizu 20 kilogramov izlečka barvilnega lesa.

Ako se tedaj poviša uvoznina za „barvilni les zdrobljen“, s 50 kr. na 1 gold., in za „barvilne izlečke“ s 3 gold. na 5 gold., povečali bi se izdelovalni stroški, na pr. za meter sukna še ne prav za $\frac{1}{2}$ kr., in se torej ne more trditi, da bi se ta obrtna stroka po taki carinski uredbi le v količkah znatni meri oškodovala, in to tem manje, ker se bodo barvila mnogo bolj podražila, ako se izvrševanje tej obrtni stroki ne omogoči in bi se potem trgovina izključno po severnem tekmovanju nadvladavala.

Vse to ocenjevaje predlaga odsek, naj se uredi uvoznina za „barvilni les zdrobljen“, na 100 kilogramov:

a) ako se uvozi po morji s 50 kr.,

b) ako se uvozi po kopnem z 1 gold.

Za „barvilne izlečke“ na 100 kilogramov:

a) ako se uvozijo po morji s 3 gold.,

b) ako se uvozijo po kopnem s 5 gold.

(Dalje prihodnjič.)

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

13.

Črnogorec.

(Konec.)

Črnogorec marljivo obdeluje svojo zemljo, ali nikdar je dovelj nima. Z živinarstvom se rad ukvarja ali dobička ima navadno malo, in še za tega trpi kot pravi trpin. Kedar ponoči pes zalaja, tedaj pograbi puško, lazi okrog in opazuje, ali se je prikral Turčin ali zver, da mu ugrabita njegovo siromaštvo. Če ima Črnogorec dovelj zemlje in živine, ter ne more sam vsemu kaj, tedaj poišče pomočnika, ki mu čuva čredo in pomaga delati. Malo je Črnogorcev, kateri imajo hlapca in deklo.

Črnogorec je zmeren v jedi in v pijači. Redko je videti Črnogorca, da se preopije in zavalí po tleh in da ne vé, kaj dela. Slava črnogorskim junakom!

Črnogorec se rad in kmalo oženi. Vzlasti ljubo mu je, kedar mu je žena porodila moško dete. Tedaj izletí iz koč s puško v roki in puca. Ostali bratstveniki vse vasi, kedar slišijo, da se je deček vrodil, tudi pucajo, in vsi se veselé, da so dobili eno puško več v Črni Gori. Črnogorcu ne more nič ljubše biti od tega, da se je rodilo moško dete; v njem gleda obrambo drage domovine, in svojo zameno v nevolji vitežki. Če ima Črnogorec dovelj bratov, ne bojí se nikogar, niti se zgroží pred kako nevarnostjo, kajti če pogine, vé dobro, da brez zamene ostane. Če je pa sirotek, in nima bratov, tedaj zlo njemu, ker vsak mu more kljubovati, in on se ne more niti braniti dovelj, niti se osvetiti.

Črnogorec je starešina v hiši, vsa družina ga sluša. Žena mu mora biti v vsem pokorna in poslušna. Možaki v hiši so vsi pred ženskami. Črnogorec meni, da je druževen, ljubeznjiv in prikupljiv ali tudi posmehljiv. Šali se tudi rad, šala mu je ljuba zabava; rad posluša smešne priče.

Črnogorec ne mara mehke postelje, on spi na trdi klopi ali na golih tleh ravno tako sladko, kakor drugi pomehkuženi ljudje na mehkih blazinah. Kolikor je si-

romašen Črnogorec, golonog vendar ne hodi, junaško prenaša mraz in vročino, glad in žejo. Mišica mu je jaka in meso čvrstvo. Kedar se je postaral, tedaj še dobro stopa. Nogi ima Črnogorec navadno mali.

Črnogorec je ubožen, ali prosijakov ni v Črni gori. Kakor vsi malonaobraženi narodi, tako je tudi Črnogorec za čudo gostoljuben pri vsem svojem siromaštvu. Ako prideš mimo hiše in poprosiš požirek vode, koj se ti bode ustreglo, tudi kupico vina ti bode prinesel Črnogorec, samo da ga ima. Če stopiš v hišo njegovo, postregel ti bode s črno kavo, na trdo kuhanimi jajci, s svinjino, sploh z vsem, kar hiša premore.

Črnogorec ne hodi brez orožja nikamor. Navadno njegovo orožje so ostri handžar in dva samokresa ali revolverja dandanes. Marsikater Črnogorec huje žaluje nad izgubo svojega orožja, kot nad izgubo svoje žene. Marsikater Črnogorec neče hoditi v Kotor, in to zato ne, ker bi moral zunaj mesta orožje odložiti.

Kedar je domovina v nevarnosti, pozabi Črnogorec vse osobnosti in razpore, krepko se bije z neprijateljem in hvali Boga uže naprej, če bi moral pasti za domovino.

Črnogorec ne daje pardona turčinu, pa ga tudi ne jemlje od njega. Zakaj tako sovraži turčina? Zato, ker je turčin na vso moč grozovit in je s svojim navaljivanjem na Črno Goro uže brezbrojnih britkosti prizadejal njegovi domovini.

Politične stvari.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora 17. oktobra 1885.

(Dalje.)

Gospôda moja, tudi druge vrste pritožbe slišijo se čez nas. Tako na pr. nas tožijo, da zanemarjamo nemščino. Vprašam vas, gospôda moja, kdo pa je temu vzrok? Imeli smo v Čedah deželno postavu, ki je določevala, da se mora vsak dijak na srednjih šolah nemščine kot obligatnega predmeta učiti. Tisto postavu proglasili so tukaj za usiljevanje družega jezika in so jo s članom 19. ustave odpravili. Odslej nadalje se ne sme noben česki dijak v srednjih šolah siliti, da bi se moral nemščine učiti. Tudi se je večkrat prigodilo, da so česke občine, ki so na svoje stroške ustanovile srednje šole, hotele vpeljati nemščino za obligatni poduk, od ministerstva v tem oziru prepoved dobile in če sem prav podučen — ne vem, ali je naučni minister tû ali ne — se je pred nekolikimi tedni nekaj takega v Plzenj dekretiralo, kjer so mislili nemščino na ondašnji česki obrtniški šoli vpeljati, pa se jim ni dovolila. (Čujte, čujte! na desni.) Kaj tukaj hoče vlada, gospôda moja. Ali je vlada vzrok, da si postavu in ustavo v tem smislu tako po besedah tolmači, ali pa so tisti gospodje vzrok, ki so član 19. tako skovali. Sicer pa ni še take nevarnosti, kajti ljudje na Českem še vedno zadosti dobro nemščino lomijo. Mnogo nečeskkih polkov je, ki imajo Čehe za podčastnike, ravno ker znajo nemški, iz česar lahko sklepate, da je nemščina po Čedah še vedno bolj razširjena, kakor pa drugod. Še nekaj družega je, o čemur bom govoril.

V najnovejšem času se mnogo kvasi o neki nevarnosti, češ, vojska se bo ponárodila; vznemirjenje zaradi tega hočejo celó v najvišjih krogih vzbuditi (tako je! na desni), ker si prizadevajo dokazati, da narodnost tudi uže vojaške kroge prešinja in ondi za jednoto nevarna postaja. Da, gospôda moja, tak je današnji čas. Kdor

računa in ne zapisuje dohodkov in stroškov v denarji, kar je vendar neobhodno, neizogibno potreba! Ni to dovelj žalostno? — Da bi naš kmetovalec začel vsaj s premakljivim prometnim kapitalom, obstoječim v denarji, toraj le z denarjem, pismeno računati in zapisavati vselej kedaj, zakaj in koliko denarja je prejel, kedaj, zakaj in koliko denarja je izdal — uže to bi bil velik korak v napredku, to bi bilo velekoristno, kako pa tudi prijetno za njega! Na ta način bi koncem leta vedel, kako je vsaj z denarnim premoženjem gospodaril, ali se mu je isto pomnožilo in koliko mu ga preostaja ali se je pa zmanjšalo in kolika je zguba, bi lahko poizvedel, kje in zakaj je morda preveč denarja izdal ali potrosil in lahko povzel, koliko denarja sme in more izdati in se gotovo varoval v prihodnje pred vsakojo nepotrebno zapravljivostjo. Tako računajočemu kmetovalcu ne bode nikdar potreba čuditi se in vprašati samega sebe: Kam sem pa razdal ta denar; vsaj sem ga vendar lepo svoto prejel, pa se nikjer nič ne pozna? zdi se mi, da ga nisem mogel izdati in gotovo sem kaj zgubil. Žalibog, da se take in enake reči tolikokrat čujejo!

Navedel sem uže skraja tega spisa različne neprilичnosti in nezgode, ki se dogode vsak čas kmetovalcu, ako pismeno ne računa z gospodarskim premoženjem. Pa vse te nezgode se mu bodo dandanašnje, ko vse napreduje, množile, dokler bode gazil staro pot, dokler ne bode ukrenil nasvetovano, času primerno pot in začel pismeno računati s premoženjem.

S temi vrsticami podam čast. bralcem „Novic“ le bitstvo in nalogo kmetijskega knjigovodstva, kakor tudi navajam koristi, katere nam isto ponuja. Vse to kolikormožno na splošno. Pretresavajmo malo to prekoristno stvar, poprimimo se je in začnimo pismeno računati z gospodarskim premoženjem, začnimo delo, katero je sicer malo in lahko, pa vsigdar in za vsacega tako hvaležno in koristno!

Pota, po katerih in kako naj bi se hodilo, da pridemo do zaželenega cilja, to je, kako se za knjigovodstvo potrebne knjige uredijo in vodijo, nisem tu opisal, ker jih mislim o drugi priložnosti.

Trgovinska in obrtna zbornica

(Dalje.)

6. Za tarif. števil. 274 „Cink“.

Leta 1882. se je v avstrijskih planinskih deželah pridelalo cinkovice 135.526 metercentov, kar je dovolj, da bi se bilo izdelalo 45.000 metercentov kovine.

Stalili pa sta še tudi štajerske in koroške surove cinkovice obe delavni južno-avstrijski cinkarnici, in sicer c. kr. talilnica v Celji 40.000 mc. in privatna talilnica v Zagorji 34.000 „

vkup . 74.000 mc.

v Nemčijo pa se je prodalo 47.133 mc., t. j. ves pridelek cinkovice v Tirolah, ostanek s 15.000 je bila prevzela cinkarnica v Ivanci (na Hrvatskem), toda ne stalila.

Leta 1882. sta obe avstrijski planinski cinkarnici izdelali surovega cinka, in sicer:

Celjska 15.298 mc.
Zagorska 13.383 „

vkup . 28.681 mc.

poleg tega je Zagorska iz Auronzo (v Italiji) uvozila 12.000 mc. kalamine (Galmei) in uplavila, tako, da se

odnosno domače talilnine prej navedeni izdelek surovega cinka skrči za kacic 3000 mc.

Od tega izdelka se je poprodalo 21998 mc., ostanek s 6683 mc. se je hranil v zalogi.

Cinkarnica v Št. Janži na Kranjskem se je opustila l. 1878., ko so cinkove cene upadle; ravno tako sta brez dela Ivanska (na Hrvatskem) in c. kr. cinkarnica v Briksleku (v Tirolih).

Dalo bi se misliti, da je opuščenje treh južno-avstrijskih cinkarnic omogočilo obema delujočima v Zagorji in Celji, da umnožita svoje izdelke. Mesto tega se je moralo tudi v teh dveh talilnicah delo ukrčiti in nekaj izdelkov v zalogo dejati, ker jih nista hoteli v zgubo prodati. Ne more se reči, da sta obe še delujoči talilnici slabo urejeni, pomanjkljivo upravljani, ali da slabo delati. Cinkarnice, katere so urejene za topljenje štajerske in koroške cinkovice, ko se porabi trikrat ali štirikrat toliko goriva, kakor se rude stali, morale so se prirodno postavljati v najbližnjo bližino od cinkovega rudarstva najmanj oddaljenih južno-štajerskih ali kranjskih premogokopov, oziroma poleg teh samih. Celjska in Zagorska talilnica sta sicer ob južni železnici, ali dobivanje cinkovice draži se izven visoke železnične vožnje še z ne malo voznino od rudnika do najbližnje železniške postaje. Plavži celjske cinkarnice so napravljeni po najnovejših skušnjah in tekmuje ta erarična talilnica gledé prihranjevanja goriva in pridobivanja kovine s cinkarnicami v Nemčiji, katere kurijo z mnogo boljšim in veliko cenejim premogom; v zagorski talilnici pa so plavži urejeni bolj v porabo drobnega premoga in ki vsaj nič manj ne izdeluje kakor celjska.

Kljubu vsemu temu je morala Zagorska cinkarnica zadnje leto svoje delo polagoma utesniti, ker cinkove cene neprestano upadajo. V zadnjih desetih letih so cinkove cene od 30 gold. za metercent polagoma upadle na 17 gold., in najbrže niso še dosegle najnižje stopinje. To neprestano upadanje cen vzrokuje zlasti a) ogromno množenje neavstrijskega, posebno gorenješlezjskega pridelovanja surovega cinka, ki ima veliko predstev nad avstroplaninskim; b) visoka uvoznina, ki jo severne ameriške države pobirajo od leta 1878. sem za surovi cink in njegove druge izdelke, da bi ščitile svojo še mlado obrt. Pobira se uvoznina od surovega cinka v kosih, kakor tudi v odlomkih 1½ centa za funt, t. j. 33½ dolarjev za angleško tono (à 2240 funtov), kar dá 6.60 gold. za 100 kg., in ta uvoznina se je za dalje obnovila dne 1. julija 1883. leta.

Posledek obeh teh činov je, da se uvoz angleškega cinka v Francijo in nemškega v Avstrijo od leta na leto množi. Surovega cinka se je iz Nemčije uvozilo v Avstrijo 1881. leta 83.072 metercentov in 1882. leta 92.577 metercentov. — Avstrijskega surovega cinka se je izvozilo le 5966 metercentov, od tega pa samo 1468 metercentov planinskega izdelka surovega cinka, drugo je izvozila Galicija.

Glavni tekmeč avstrijskemu surovemu cinku je pruska Šlezija, ki jo je priroda tako obogatila, da se cinkovica nahaja tik poleg ogljinih slojev, ki dajejo vrlo dobro in ceno pridobivno kámeno oglje; ima pa tudi ta dežela prav nizke železniške voznine, tako da plača celó za surovi cink od šlezjskih talilnic do Dunaja manj voznine, nego naše planinske cinkarnice. Voznine od cinkovih rudnikov do južno-avstrijskih cinkarnic veljajo malo ne ravno toliko, kolikor v gorenji Šleziji ruda sama na lici talilnic. Razven tega dobiva gorenja Šlezija od blizu cene in prav dobre neizgorne glin, naše planinske cinkarnice pa si morajo tudi neizgorno glino po visoki ceni in voznini deloma celó iz inozemlja naročevati.

Koliko imajo avstrijske cinkarnice nasproti nemškim, po neugodnih razmerjih trpeti, razvidi se najbolj jasno iz njihove nezmožnosti, da bi prikupili cinkovice v tirolskem Schneebergu, tako, da se pridelki tega eraričnega cinkovega rudnika uže leta v inozemstvo prodajajo. Ako bi naši planinski cinkarnici imeli nizke voznine ali te izravnaajočo zaščitno colnino, prikupili bi si tirolski rudnik, bistveno razširili delo in pomnožili izdelek za kacic 20.000 mc. surovega cinka na leto; bilo bi njima možno izdelovati ne le surov cink, marveč tudi druge njegove proizvode — posebno cinkovo ploščevino — ter bi s tem povečale vrednost svojih izdelkov. Bilo bi njima sploh možno, da bi rudo draže plačevali, potem pa bi se iz leta na leto pešajoče pridobivanje rude vnovič oživilo in domače izdelovanje cinkovice ter surovega cinka izdatno pomnožilo.

Da bi avstrijske cinkarnice mogle izdelovati več cinka, razvidno je iz tega, da se prideljuje več cinkovice, nego se je doma uplavi, in da bi se lahko vsa pridelana ruda doma porabila, dokazuje uže to, da se mnogo surovega cinka uvažuje.

Trošivci surovega cinka bi se s tem ne predali samotrštvu, ker bi se še vedno dovolj cinka uvaževalo, in ker se teži na to, da bi se izdelovanje toliko pomnožilo, kolikor se planinske cinkovice prideluje.

Celó Rusija, kjer se gledé cinkove obrte na Rusko-Poljskem blizo ravno ista razmerja za izdelovanje, kakor v sosednji Gorenji Šleziji, brani svoje izdelke surovega cinka z zaščitno carino za pud 40 kopejk, t. j. 3 gold. 60 kr. za 100 kg.

Opiráje se na vse to, predlaga odsek za cink colnino s 5 gold.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora 17. oktobra 1885.

(Konec.)

V najnovejšem času se mnogo govori, da naravni položaj države uže sam po sebi zahteva, da se Nemcem v državi vrhovno gospodarstvo pripozná. Vrhovno gospodarstvo in vodstvo v kaki družbi izročá se vedno najzmožnejemu in tistemu, ki ima potrebne lastnosti, da se bo na potrebe drugih pravično oziral. Kedar bodo Nemci take lastnosti imeli, tedaj pripadlo jim bo gospodarstvo v tem parlamentu samo od sebe, nihče se jim ne bo protivil in se jim tudi ne bo v stani. Saj je pa tudi v resnici tako, da imajo med nami tukaj na desni nemški možje jako velik vpliv pri naših sklepih, če tudi jim kaj tacega ni nihče obljubil. Kaj tacega pride samo od sebe, s postavo se pa ne dá določiti, ker bi bilo protinaravno. Narava sama po sebi je namreč taka, da so veleumni v njej različno razdeljeni. So enkrat tukaj, drugokrat ondi v večji meri in ena narodnost stopi danes na zenit, jutri uže umakne se ondi drugi. Naravi se mora pustiti njen tek; kdor bi pa eni narodnosti hotel postavno pripisati vse pravice za večne čase, da bi le tista narodnost vedno na krmilu bila, bi tega ne mogel izvršiti, ter bi ob enem druge narodnosti razžalil. (Dobro! na desni.) In vendar to vaši programi zahtevajo, zahteva vaša adresa. Če v resnici mislite, da ste Nemci bolj zmožni, izobraženi, zreli in bolj obrtniški, pokazati se mora vaša moč sama od sebe ob vsaki priložnosti, ter jej v tem oziru ni treba nikake postavne podpore.

To se mi ravno tako zdi, kakor če bi se kdo pobahal: Na daleč okoli sem jaz najboljši šahovec — to se ne dá utajiti — zato pa zahtevam, da se mi to s pismom potrdi, ob enem si pa pridržim pravico, da se mi še pri vsaki igri dá za nekaj figur prednosti. (Dobro! in veselost na desni.) Ali si morete res kaj takega misliti.

Prav taka je z jeziki. Tudi jeziki in književnost zaostalih narodov se razvijajo in so vstani napolniti prostor, katerega poprej še niso mogli, ker so ga Nemci zasedenega imeli vsled ugodnih jim silnih razmer. Kedar pa te silne razmere prenehajo, si pač Nemec nikakor ne more smatrati za razžaljenje, če se mu mi lepo zahvalimo za njegovo pomoč. Popolnoma nedopustljivo je toraj, da bi se Nemcem v Avstriji sedaj postavno pripoznalo vrhovno gospodstvo in kolikorkrat se bode s tem vprašanjem v tej smeri prikazali v državnem zboru, tolikrat postavile se vam bodo nasproti druge narodnosti, kakor so tukaj: Lahi, Rumuni, Slovenci, ker bodo čutili krivico, katero jim hočete storiti. (Dobro! dobro! na desni.) In vendar zahteva manjšina, da bi se kaj takega proglasilo za program vlade, kakoršne si želé in bi jo podpirali. Vprašam vas, ali bi se taki vladi ne uprle vse druge narodnosti kar od kraja?

Prepričan sem, da govorim iz srca svojemu narodu, zgodovinskemu narodu, ki je, če tudi ne velik, imel vendar jako pomenljivo ulogo v zgodovini. Izvršujočega svojo nalogo, so ga skoraj da vničili.

Saj je vam znano pustošenje, gospôda moja, katero je naš narod zadelo. Tri četrti vsega premoženja so nam pobrali; 60.000 plemenitaških družin zapodili so iz dežele in narod sam, broječ 4.000.000 duš, skrčili so na 800.000.

Vendar pa je naš narod vse to junaško prenesel. Od male svotice narastel se je zopet na 6.000.000 duš, krepkih in razumnih, ki so vrlo nadarjene in imajo krasno literaturo in umetnost.

Tak narod, gospôda moja, tako pod nič devati, kakor se je zgodilo in se še godi, je v resnici neumno!

Tako imenitnemu življu, ki se ne dá zatreti in se hoče za svoje pravice postaviti, se ne dá odrekati pomen in pravica v državnem življenji. Poskusite in približajte se z vašim programom českemu narodu, da naj ga vam podpiše, po katerem bi samega sebe ponižal za podrejen narod, videli bode, kako se vam bode uprl do poslednjega možá in branil do skrajne sile takega usilstva. (Dobro! na desni.)

Mnogo se je te dni govorilo o nemški državni ideji v Avstriji. To frazo — kajti prav sama fraza je — so na drugi strani v državnem zboru po vrednosti ocenili.

Kaj pa je avstrijska državna misel? S tem hočete reči: da je Avstrija nemška država in da hoče to tudi še dalje ostati v vsem svojem življenji. Gospôda moja, ali je pa to tudi zgodovinsko resnično?

Kedaj pa je ta država nastala, ali jo je mar nemška državna ideja v življenje sklicala? Gospod poslanec, ki je danes govoril, trdil je, da se je ta država z nemško krvjo ohrabila. (Veselost na desni.) Jako otročjega poslušalstva trebalo bi, ki bi to verjelo. (Veselost na desni.) Saj je znano, da se ima Avstrija za svoj pričetek največ turški sili zahvaliti. Grozno nevarnost, ki nam je po Turkih vsem žugala, spoznali so na Českem in v Avstriji in vse te dežele združile so se okoli habsburške dinastije. Takoj na to pristopili so Ogri dobro uvažujoč okoliščine, da jim je take zveze potreba. Edino le temu slučaju, medsebojne podpore proti skupnemu sovražniku, zahvaliti se ima pričetek avstrijske države. Nemškega značaja država ni nikdar imela, in če danes govorite o nemški državni ideji v Avstriji, prosim, pojasnite mi,

vesnega venca, so vedno in vselej v prav tesni zvezi s živežem, katerega pivnice drevesnih korenin ravno iz zemlje pijó in prejemati morejo. Ako prične med poletjem drevesno listje v skrajnih delih vejinega venca rumeněti ali blede in rumenkasto postajati, ako se istoletni poganjki nepopolno razvijajo in slednjič totalno prestanejo ali se celó vsušé, nam je to vselej neovrgljiv dokaz, da je stan drevesnih korenin v takem položaji, v katerem niso več zmožne sadno drevo s potrebno hrano preskrbljevati in ga pošteno preživljati. Vzrok in povod temu utegne pa biti ali preveč kamenita ali kremenasta spodnja zemljina plast, to je, neprodorljiva in nerodovitna spodnja zemlja na stalnem nasadu, katera zadržuje in zabranjuje prosto razširjevanje drevesnim koreninam, ali pa stanovitna mokrota v spodnji plasti, katera se ne more odcejati, da tako korenine za razvoj in obstoj drevesa zadosta primerne in potrebne hrane prejemati ne morejo.

Premokrotna zemlja okolo sadnega drevja more se tu in tam zboljšati s tem, da se preobilna vlaga in mokrota umetnim načinom odstrani in odpelje. Kamenita in kremenčasta spodnja plast, katera tu in tam korenine sadnega drevja obdaja, se pa ne more in ne dá tako lahko odstraniti, ali če se, prouzroči nam tako delo navadno prevelikih stroškov, katere bi nam tako drevo v posledici le pičlo obrestovalo. Ker se ta bolezen navadno še le pri starejem sadnem drevju prikaže, katero se ne more več na ugodnejše mesto presaditi, ali pa vsaj na istem mestu bolj pod površje zemlje v rodovitno prst privzdigniti, je odstranjevanje take plasti od korenin prizadetega sadnega drevja kaj kočljivo opravilo tudi zato, ker se morejo korenine tudi pri največji pazljivosti tako poškodovati, da nam drevó prezgodaj pod zló pride.

Ako domači sadjerejec toraj hoče, da mu njegovo sadno drevje za „vsuševanjem“ v vejinem vrhu, katera bolezen se prec ob njenem začetku tudi „drevesna zlatenica“, „rumenica“, „bledica“ imenuje, trpelo ne bode, mora ob času, ko sadno drevje na stalno mesto saditi namerava, dotična tla tudi v spodnji plasti jako skrbno, strogo in dobro preiskati in vse odstraniti, kar je tej in še drugim drevesnim boleznim v zemlji sami — povod in vzrok. Ako bi se pa iz spodnje zemljine plasti take zapreke (vzroki boleznim drevesnim) nikakor (ali pa le s prevelikimi stroški) odpraviti ne dale, bolje stori, da takega zemljišča s sadnim drevjem ne nasadi, ker bi mu tam le hiraló, pravega dobička nikdar ne donášalo in tudi pred svojo normalno starostjo prezgodaj pod zló prišlo.

(Dalje prih.)

Trgovinska in obrtna zbornica

(Dalje.)

7. Za tarif. št. 322 in 323.

Odsek priporoča najtopleje po vis. c. kr. vladi v colno novelo vsprejeta povišanja in predlaga v tarif. št. 322 carino za „svinčeni pepel, svinčeni glaj (srebrni in zlati glaj)“, z dosedanjega postavka 1 gold. 50 kr. povišati na 2 gold. za 100 kg.; v tarif. št. 323 pa, da se obtežé: „svinčena bel, masikot in menig“, ki imajo sedaj carino na 3 gold. določeno, z enako carino kakor svinčeni cukor s 5 gold. za 100 kg.

8. Za tarif. šte. 324. — „Kali in natron“.

Vsled ogromnega tekmovanja med Anglijo in Nemčijo usiljujejo se v Avstrijo hromokisle kali- in natronove solí, neutralne in kisle, zadnji čas posebno iz nemških tvornic (kakor kaže statistika), po tako nizki ceni, da sedaj to blago komaj 40 gold. za metercent

vrže, ki je ob času, ko se je sedanja colna tarifa urejevala, veljalo 60 gold. — Razvidno je toraj, s kako zgubo delajo tvornice, ker je blago za 20 gold. v ceni upadlo. Ako je visoka vlada uže ob urejevanji sedanje carinske tarife uvidela potrebo, da se poviša carina, ko je blago veljalo še 60 gold., toliko bolj je opravičena viša carina sedaj, ko veljá blago le še 40 gld.

Trošivec tega blaga, ki se mu s tako brezceno ponuja, ne čuti razlike celó za 10 gold. prav nič, kajti tekstilno obrt in barvarstvo tkanin, kateri edini rabita te izdelke, izvršujejo stoteri, in celó razlika za 20 gld. na metercent se ne dá, na pr. za meter zgotovljene barvine, prav nič uračunjevati.

Odsek predlaga povišanje colnine na hromokisle kali- in natronove solí, neutralne in kisle, od 4 gold. na 10 gold. za 100 kg.

9. Za tarif. št. 340. — „Voščene sveče“.

Gledé voščenih sveč se opomni, da kranjske in goriške voščence hudo tekmovanje po italijanskih tovarnah trpé.

Dalmacija, Istra, Primorsko, hrvaško Primorje, pa tudi južni Tirolí rabijo mnogo voščenih sveč. Največ sveč se uvaža z Italijanskega, posebno iz Benedek.

Trgovinske zveze naših južnih deželá z Beneškim so še iz časov, ko je bila ta sosednja dežela še avstrijska. Sicer se je pa zadnja leta trgovina v mnogo-vrstnem blagu z Italijo mnogo predrugačila, ali ravno gledé voščenih sveč je ostalo isto razmerje, ker trošivci blago še vedno iz beneških tvornic naročajo, ki niso le največe na svetu, ampak tudi uže stoletja sloveče.

Avstrijski voščencinarji so tej stvarni in moralični premoči Italijancev nasproti tembolj brezščitni, ker je avstrijska uvoznina za voščene sveče neznatna, ki komaj 4% vrednosti blaga znaša. Da je uvoznina za voščene sveče res mnogo prenizka, razvidno je uže iz tega, da je za-njo po tarif. št. 340 (voščene sveče, voščeni stočki itd. le 10 gold. na 100 kg.; za trikrat cenejše stearinove pa se pobira viša carina z 11 gold. na 100 kg. po tarif. št. 341 (sveče ne posebno imenovane, na pr. iz stearine, kamnega voska itd.), kajti cene voščenih sveč so za vsakih 100 kg. 250 do 300 gold. av. v., one stearinovitih pa 80 do 95 gold. a. v.

Avstrijskemu svečarju je bilo dosedaj zarad tako nizke, popolnoma neopravičene colnine nemogoče, da bi se bil branil italijanskemu tekmovanju, tem manje, ker italijanski svečarji vsled nizke plovne voznine svoje izdelke našim dalmatinskim, istrijskim in hrvaškim pristaniščem ceno in skoro brez lastnih stroškov dovažajo, avstrijski odmorski voščencinar pa mora plačevati še vedno drago železnično voznino, da more s svojim blagom do Trsta ali do Reke, od koder še le je mogoča daljna razpošiljatev v avstrijske pomorske pokrajine.

Na izvožnjo iz Avstrije v Italijo ni misliti, ne gledé na to, da je v Italiji voskina obrt mnogo bolj razvita, marveč ker Italija za voščene sveče (cera bianca lavorata) 40 lir = 20 gold. — av. v. v zlatu na vsacih 100 kilg. uvoznine pobira, tedaj dvakrat več nego sedaj v Avstriji. — Razvidno je tedaj, da avstrijski voskinci obrtnik ne more le izvažati v Italijo, ampak da ima, žal! še celó truda, da se v svoji lastni deželi proti italijanskemu tekmovanju vzdržuje. Temu nenaravnemu razmerju dá se le s tem odpomoči, da se colnina za voščene sveče (tarif. št. 340) znatno poviša, in sicer vsaj na 40 gold. za vsacih 100 kg. Tudi se iz Italije uvaža še druga vrsta cerkvenih sveč, ki so delane iz nekakove mešanice voska in nadomestkov, to je, stearina, kamenega voska i. dr., in katere zarad nizke cene avstrijskim iz pristnega čebelinega voska delanim svečam zeló škodujejo.

Iz tega razloga nasvetuje odsek, naj bi se colnina za tarif. št. 341 (sveče ne posebno imenovane) najmanj na 30 gold. za 100 kg. povišala.

Pri glasovanju so se vsprejeli vsi odsekovi predlogi.

III. Gosp. zbornični svetnik Iv. Perdan poroča vsled dopisa vis. c. kr. deželne vlade z dne 17. sept. 1885., št. 8898, o vprašanju, če-li pravica v izvrševanju trgovine z mešanim blagom obsega pravico prodajati klobuke.

Po §. 36 zakona z dne 15. marcija 1883., drž. zak. št. 39, se razsoja obseg obrtne pravice po vsebini obrtnega pisma. Ker zakon le gostilničarskim, krčmarskim in trgovinskim obrtnim (§§. 16 in 38) določuje, kako daleč segajo njihove pravice, mora se v vseh družih obrtih ravnati po pravilih, ki so bila uže pred izdajanjem obrtnega reda veljavna, kajti v smislu čl. III. razglasilnega patenta za obrtni red odpravila so se le ž njim nezdružena starejša pravila.

V zmisli dvorskih ukazov z dne 20. avgusta 1792. leta, 17. marcija 1802. l., 13. septembra 1806. l., 17. novembra 1812. in z dne 19. maja 1817. l. dopuščeno je trgovinam z mešanim blagom prodajati vse blago, za katero ni treba posebnega dovoljenja. Po ukazu trgovinskodne komisije z dne 20. februarja 1822. l., št. 259, po gubernijalnem ukazu z dne 1. marcija 1882. l., št. 2481 (zbirka provincijalnih zakonov 4. knjigo 1822, št. 58), obsegajo trgovine z mešanim blagom neomejeno trgovinsko pravico za vse za trgovino ne izključeno blago. V zmislu tega ukaza imajo tudi pravico za razpošiljavno in naročilno trgovino. (Kopetz, avstrijski obrtni zakoni, I. knjiga, §. 103, na Dunaji 1829; — Stubenrauch, upravni zakoni 1856, II. knjiga, §. 503.)

To načelo se potrjuje tudi v §. 38 obrtne novele, ki določuje, da obsega prijava za trgovinsko obrt pravico, trgovati z vsem v svobodnem prometu dopuščenim ne posebnemu dopustilu podvrženim blagom, ne da bi se omejevala pravica na določeno blago ali na določeno vrsto blaga.

Prodajanje klobukov tedaj ni podvrženo posebnemu dopustilu, posebnega privoljenja za to ni treba, mora se toraj tudi odsek izreči, da trgovci z mešanim blagom smejo prodajati tudi klobuke, ne da bi jim bilo treba za to pridobiti si posebne pravice.

Odsek toraj predlaga: slavna zbornica naj se izreče v zmislu tega poročila.

Predlog je bil vsprejet.

(Dalje prihodnjič.)

Iz deželnih zborov.

Prva seja deželnega zbora kranjskega 25. novembra 1885.

Kmalu po 11. uri zbrali so se deželni poslanci v redutni dvorani in deželni glavar grof Thurn pričel je zborovanje sklicujoč se na klic cesarjev. Dalje omenjal je nekaterih del, ki pričakujejo rešitve v letošnjem zasedanju, zlasti: statut za ljubljansko mesto, podporo za železnico iz Ljubljane v Kamnik, premeščenje slapske šole na Dolenjsko. Gledé na minulo leto omenja vremenskih nezgod, toče, viharjev in povodenj, ki so zadale več delov naše dežele. Omenja pa z gorko zahvalo tukaj tudi velikih daril, katere so v podporo po nezgodah poškodovanih podali dobrotniki, v prvi vrsti Njegovo Veličanstvo cesar sam, ki je v ta namen daroval letos naši deželi 9000 gold. S prošnjo do gospoda deželnega predsednika, da naj tudi dalje kakor dosedaj podpira

prizadevanje deželnega zbora v blagor dežele sklepa g. deželni glavar z živio-klici na presvitlega cesarja, v kar se pridružijo glasni trikratni živio-klici vsega zbora.

Na to izprosi si besede gospod deželni predsednik baron Winkler ter zagotavlja, da bo, kakor je to storil do sedaj, skrbel zmiraj za izdatno podporo deželne vlade v vseh delih deželnega zbora v blagor dežele in države.

Dalje storijo obljubo novo vstopivši udje deželnega zbora, namreč gosp. knezoškof dr. Jakob Misija, gospod svetovalec Hren in gosp. Stegnar.

Potem pa omenja gosp. deželni glavar izgube, katera je zadela deželni zbor od zadnjega zasedanja vsled smrti gosp. poslanca Karola Rudeža omenja na kratko njegove zasluge za deželo, za kmetijstvo, njegove dobrotljivosti in spoštljivega značaja, tudi njegovega odlikovanja z vitežkim križem Franc Jožefovega reda in naprosi poslance naj v znamenje slavljenja njegovega spomina vstanejo. (Kar se zgodi.)

Dalje spominja se gospod deželni glavar umrlega gosp. Viktorja Smoleta, ki je vse svoje blizo 100.000 gold. cenjeno premoženje zapustil deželnemu muzeji Rudolfinum, omenja, da je v tej zadevi deželni odbor stavil slavnemu zboru v prilogi 18. poseben predlog ter poslance tudi naprosi, da se v znamenje hvaležnosti velicega dobrotnika pokojnega V. Smoleta vzdignejo. (Se zgodi.)

Dalje volila sta se za reditelja gg. Krsnik in baron Lichtenberg, za pregledovalca stenografičnih zapisnikov gg. L. Robič in Deschmann. Nadalje volil se je finančni odsek 11 udov, gospodarski odsek 9 udov, upravni odsek 9 udov, odsek za pregledavanje letnega poročila deželnega odbora 7 udov in pa peticijski odsek 5 udov, dalje naznanja deželni glavar došle prošnje in predlaga ob enem, kateremu odseku naj se oddajo v poročanje.

Potem izprosi si besede g. Luka Svetec in izreče v imenu vseh po nezgodah tega leta poškodovanih naše dežele presvitlemu cesarju v ginljivih besedah najgorkejo zahvalo za veliko gmotno podporo.

Dalje izroči se poročilo o dveh dopolnilnih volitvah upravnemu odseku, finančnemu odseku pa vsi ostali predlogi priloga št. 1 do vštete 18.

Potem se sklene seja krog pol 2. popoludne, in bo deželni glavar prihodnjo sejo pismeno naznanil.

Politične stvari.

Adresna razprava v gosposki zbornici.

Govor grofa Belcredija.

Le z veliko nevoljo vstopim v pričujočo razpravo, pa opazka prečastitega gospoda predgovornika je to nevoljo premagala, ker sprevidim, da imajo gospodje one (leve) strani visoke zbornice pravico zahtevati, da tudi oni, ki stojé na drugem stališču, povodom adresne razprave spregovoré jasno besedo. Moja nevolja vtemeljena je bila v tem, da ni moja stvar, vdeležiti se govorniških borb, kakoršne so navadne pri adresni razpravi. Ljubše mi je, svoje govore v zvezo spraviti z gotovimi razumljivimi predmeti, kakor pa z nastavnimi besedami, kakor je uže dandanes tudi tako imenovana „avstrijska državna misel“ postala nastavna beseda, v kateri si vsakdo misli, kar hoče, morebiti tudi ne misli prav nič, vendar pa to čarobno besedo tako dolgo občuduje, da sam čaram v moč pride. V adresni razpravi se mora po mojem mnenju o vsem govoriti, kar je pripravno položaj označiti; govoriti se mora o mislih, ki po zraku

učencu ali učenki meščanske šole, ima to njeno vodstvo takoj naznaniti okrajni šolski oblasti. Vodje srednjih šol in pa izobraževališč za učitelje in učiteljice imajo vsak slučaj takega obolenja učenca ali gojenca, in to v Ljubljani mestnemu magistratu, v drugih krajih pa občinskemu predstojniku in ob enem okrajnemu glavarstvu naznaniti v daljno primerno postopanje.

5. Ako bi se po izreku zdravnikov obolevanje nalezljivo med šolsko mladino istega kraja nevarno širilo in postalo epidemično, tedaj pa sme s porazumljenjem poklicane zdravstvene oblasti pri ljudskih in meščanskih šolah okrajna šolska oblast, pri drugih pod neposrednim nadzorstvom deželnega šolskega sveta stoječih učnih zavodov vodstvo njihovo s pritrdjenjem doželnega šolskega sveta ukreniti, da se posamezni razredi ali vsa šola zapre.

6. Vodja šolski je dalje vezan paziti, jeli se pri onih, ki bivajo v šolski hiši, ne nahajajo bolezni omejenih vrst. Posebno je gledati na to, da služabniki šolski, bivajoči v šolski hiši, takoj naznanijo vodstvu, ako bi v hiši kdo obolel za tako boleznijo. — V vsakem takem slučaju ima vodja v porazumljenji s poklicano javno zdravstveno oblastjo nagloma potrebno ukreniti, da se dotični bolnik spravi iz hiše in daljno razširjenje nalezljive bolezni med šolsko mladino po moči zabrani. Ako bi po izreku zdravnikovem ne bilo dopustljivo dotičnega bolnika iz šolske hiše spraviti in bi tudi drugače ne bilo mogoče obiskovalcev šole odločiti od zalege bolezni, se ima šola zapreti proti temu, da se to takoj naznani okrajni šolski oblasti oziroma deželnemu šolskemu svetu v odobrenje. Preden se šola zopet odpre, mora se po naredbi deželnega predsednika kranjskega z dne 24. avgusta 1885., št. 7926 d. z. list VI., št. 11 — praviloma iznekužiti. Sredstva za to so tako spravljati, da se ne morejo zamenjati ali zlorabiti in da otroci ne morejo do njih.

7. Učencem je vstop v taka stanovanja, v katerih so nalezljive bolezni in pa v one prostore, v katerih ležé mrlič, za takimi boleznimi umrli, oestro prepovedati.

8. Skupna vdeležba šolske mladine pri pogrebih onih, ki so na nalezljivi bolezni umrli, se ne sme dovoliti.

9. Odstavki 2., 3., 7. in 8. pričujoče naredbe se imajo vsako leto začetkom šolskega leta in pa, kedar bi nastala epidemična bolezen, razglasiti v vseh šolskih razredih.

10. Pričujoča naredba velja tudi za odgojilnice za male otroke in za otroške vrte.

11. Poleg te naredbe ostanejo v veljavi določila za stalne komisije za združenostno skrbovanje v ljudskih in meščanskih šolah in pa za zdravniško šolsko nadziranje z dne 24. avgusta 1877. l., d. z. l. 13.

Trgovinska in obrtna zbornica

(Dalje.)

IV. Gospod zbornični svetnik Karol Luckmann poroča o dopisu koroške trgovinske in obrtniške zbornice, zadevajočim od 1. oktobra 1884. l. veljaven zakon o davku od žganjarjenja.

Po tem zakonu se je odpravil povprečni ter uvel davek od pridelka.

Malim, tako zvanim kmetijskim žganjarnicam, dovoljuje zakon izjemo, da jim dopušča marveč do neke določene mere še nadalje povprečnino, in da bi jih ščitil premoči velikih tvornic, zagotavlja kmetijskim žganjarnicam vrhu tega še 25% do 5% popuščanja na davku.

Ne gledé na to, da zakon natanko označuje kmetijske žganjarnice, stavi jim §. 27 natančne mere, določujoč, da mora površje njiv, travnikov in pašnikov — izjemno gozdi — meriti pet hektarov na hektoliter drozgaličnega prostora.

Ta določba velja kmetijskim žganjarnicam pridržujočim povprečni davek.

Kmetijskim žganjarnicam in tvornicam kvasu, ki so vsprejele davek od pridelka mestni povprečnine delujoče s prigledno-mernim aparatom velja § 61. zakona. Ta paragraf določuje, da se obdači vsak dan pridelana množina žganih opojljivih tekočin namesti drozgaličnega prostora, narveč dva litra žganja na eden hektar zemljiškega površja, in jim dovoljuje 20% popuščanja na davku, ako pridelujejo sploh 350 litrov žganja na dan in 10%, ako pridelujejo sploh 350 do 200 litrov na dan.

Iz teh določil sledi, da morajo žganjarnice in tvornice kvasu, ki zahtevajo 20% popuščaja na davku, kot last ali najem 175 hektarov, blizu 310 oralov, in one, ki bi zahtevale 10% popuščaja, blizu 440 oralov njiv, travnikov in pašnikov skazati.

Ta določila pa tudi jasno kažejo, da se na zemljiško površje planinskih dežel niti oziralo ni ter jim delajo veliko nepravice.

Kakor dopis zbornice posestrime v Celovci naglašá, oziralo se je o uredovanji §§. 27. in 61. le na velike kronovine, planinske dežele so se čisto prezirale. Tem se je odrekla dobrota popuščaja davka, kajti v planinskih deželah je pač malo žganjaric, ki bi mogle skazati posestva 310 do 440 oralov zemljiškega površja, ne vštévši gozda.

Obdavkovanju od pridelka tudi zbornica-posestrima celovška neče nasprotovati, marveč pokazati način, kako bi se dalo vedno laglje uvajati in priljubovati; in to bi se dalo vsaj v planinskih deželah doseči s prenarodbo §. 61, ki naj bi določila, da se popuščaji davka merijo po množini pridelka in ne po zemeljskem površji.

Taka prenarodba §. 61, ta olajšava učinjevala bi dobro tudi drugim kronovinam ter laglje uvela obdavkovanje od pridelka, ker se dá vsekako in v vseh slučajih svobodneje gibati.

Tako svobodneje gibanje, ki ne veže več na zemljsko površje, donášalo bi pa tudi nedvomno mnogo več davka, ker bi veliko kmetijskih žganjarnic, ki sedaj delajo s povprečnim davkom, rado voljno vsprejelo obdavkovanje od pridelka. Posebno pa bi to svobodno gibanje ustvarjalo nove kmetijske žganjarnice z davkom od pridelkov in s temi bi se pridobilo gotovo tudi več davka.

Koroška zbornica poprosila je istodobno vse zbornice-posestrime v planinskih deželah, naj bi se obrnile do vis. ministerstva s prošnjo, da se §. 61 zakona o davku od žganjarenja z dne 19. maja 1884., drž. zak. št. 63, za planinske dežele prenaredi tako, da obdavkovanje žganjarnic po zemljiškem površji čisto odpade in da se v zakonu določeni popuščaj davka odmerja le po množini vsakdanjega pridelka.

Mogoče pa je, da bi se v bodoče osnovala več žganjarnice, ki bi jim preuredba zakona po želji koroške zbornice ugajala, meni odsek, naj bi zbornica želji zbornice-posestrime celovške ustregla in predlaga tedaj: zbornica naj bi se na vis. ministerstvo zaradi preuredbe §. 61 zakona o davku od žganjarenja obrnila.

Predlog je bil vsprejet.

V. Gospod zbornični svetnik Karol Luckmann poroča vsled dopisa podružnice avstro-ogerske banke v Ljubljani z dne 2. oktobra 1885. l. o umeščenji petih, koncem tega leta izpraznenih cenzorskih služeb. Ozi-
rajoč se na čl. 40 in 64 bankinih pravil predlaga odsek

to-le: Zbornica naj za umeščenje petih cenzorskih služeb priporoči naslednje gospode: L. Bürgerja, Josipa Kordina, Josipa Kušarja, E. C. Mayerja, Artura Mühleisena, Ivana Perdana in A. Ledenika.

Predlog se je vzprejel.

VI. Gosp. zbornični svetnik Mihael Pakič poroča, da se zbornica od vis. c. kr. deželne vlade poprosi, naj bi se izrekla o sledečih prošnjah za odpuščenje dokaza sposobnosti v nastop rokodelskih obrti.

1. Jakob Mihelič, kajžar v Podbrezji, prosi dovolitve za nastop in samostavno izvrševanje čevljarske obrti, ki jo je uže pred več leti izvrševal.

V tej stvari povprašani občinski urad v Naklem potrdil je po vsem podatke prosilčeve.

Odsek ne more ravno lahko sumneti resnice teh podatkov 65 let starega prosilca in občinskega načelnštva in predlaga: Zbornica naj bi s svojo razsodbo prošnjo podpirala.

Predlog se je vsprejel.

2. Franc Vodišek, čevljarski pomočnik v Ljubljani, prosi, naj se mu odpusti dokaz z učnim spričevalom v samostavno izvrševanje čevljarske obrti.

Prosilce se ne more skazati z učnim spričevalom, pač pa ima več svedočeb o uporabljivosti kot pomočnik in tudi dokaže, da je v Zagrebu čevljarsko obrt uže samostavno izvrševal.

Ocenjevaje prosilčeve razloge predlaga odsek, enako z ljubljanskim mestnim magistratom: zbornica naj se izreče za odpuščenje dokaza z učnim spričevalom.

Predlog je bil vzprejet.

3. Avgustin Trojanšek iz Stoba prosi za opuščenje dokaza z učnim spričevalom v samostavno izvrševanje krojaške obrti. S spričevalom po županstvu domžalskem potrjenim dokaže prosilec, da je kot pomočnik delal več časa, nego to zakon zahteva. C. kr. okrajno glavarstvo kamniško podpira prošnjo z ozirom na razloge po občinskem uradu opisane. Odsek pritruje temu predlagajoč: Zbornica naj prošnjo visoki c. kr. deželni vladi priporoči.

(Dalje prihodnjič.)

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

13.

Boabob.

(Konec.)

Tudi deblo boabobovo porabljaajo črnci. V deblo pokladajo trupla onih, o katerih menijo, da niso vredni častnega pogreba. Izberó tako deblo, ki je izvotljeno od gnjilobe. Razširijo potem votlino, in napravijo sobico, v katero položé truplo. Odprtino na tem naravnem grobu zadelajo s ploščo in truplo se notri tako posuši, da se brez posebne druge priprave naredí prava mumija. Takov nenaden pogreb je prisojen posebni kasti ljudi. To so piskači in pesniki, ki načelujejo plesovom in svečanostim kraljem na čast pripravljenim. Dokler živé ti pesniki in piskači, tedaj jih jako spoštujejo črnci, imajo jih za čarovnike, ali kedar umrjó, tedaj se to spoštovanje sprevrže v strah. V svojem praznoverju menijo oni, da bi žalili božanska bitja, če bi te čarovnike položili v zemljo, kakor to delajo z ostalimi poštenimi črnci.

Al. Humboldt je pisal o boabobih to-le:

„Med največe in najstareje stanovnike našega planeta gredó poleg zmajevcev gotovo boabobi. Uže na

prvih izletih Portugizov v tuje nepoznane kraje vrezovali so brodarji svoja imena v zmajevce in boabobe. Tega pa niso delali vselej morda za „spomin“, nego so to bile tako nazivane „marcos“, to je znamenje o posesti zemlje, da si s tem prisvajajo pravo pervenstvo na tistem kraju.“

Najstareji popis boabobov imamo iz leta 1454 od Benečana Aloise de Ca da Mosto-a. On je našel ob ustju senegalskem deblo, katerim je obseg cenil na 102 čevljev, ter jih primerjal z zmajevci, katere je poprej videl. Perottet je pisal v svoji knjigi: „Flore de Senegambie“, da je videl boabobe, kateri niso bili viši kot 70—80 čevljev, ali da so zato imeli v premeru do 30 čevljev. Iste višine in širine omenja tudi Adanson. Največa deblo, katera je on videl 1794. leta, nekaj na nekem magdalenskem otoku, nekaj ob ustju senegalskem, imela so v premeru 25—27 čevljev, višine do 70 čevljev, in krošnja jim je bila do 170 čevljev široka. K temu dostavlja Adanson, da so drugi potniki videli deblo s premerom 30 čevljev. Holandski in francoski brodarji vrezali so v ta drevesa svoja imena s črkami šest palcev dolgimi. Eden napis je bil iz petnajstega, vsi drugi iz šestnajstega stoletja.

René Caillié našel je boabobe v dolini ingerski, Cailland v Nubiji, Peters po vsi izhodni obali afriški vse do 26° južne širine. Najdebeleja in najstareja deblo, katera je videl Peters, imela so v obsegu 60—70 čevljev. Pri vseh teh drevesih našlo se je veliko nerazmerje v debelosti in višini. Vzrok temu je morda ta, kakor meni Peters, da preveč stara drevesa zgubljajo polagoma svojo krošnjo, ali pa da deblo vedno debelée.

Politične stvari.

Adresna razprava v gosposki zbornici.

Govor grofa Belcredija.

(Dalje.)

Uže prav zanimivo je, da se v tem spisu, ki se, kakor rečeno, peča z delavskim vprašanjem, uže tedaj, toraj pred 14 leti, od obrtnika samega, delavcem na korist zahteva, čas dela v tovarnah omejiti k večem na 11 ur, nedeljsko mirovanje pa brezpogojno. Tudi to je prav zanimivo, da med tem, ko se sedaj sploh govori o propadu Dunaja, in se ne gledé na neugodnost časa, ki se prikazuje v vseh deželah, tudi to hoče na vlado zavračati, da pisatelj v tem spisu popisuje razmere leta 1871. — to je bila vendar doba narodno-gospodarskega razcveta ter pravi, da na korist delavcev združenja izdelovanja ne more priporočati, ker je obseg obrtovanja na Dunaji v ta namen premalo pomenljiv, omejuje se bistveno na posredovanje prometa med posameznimi dežalami. No, gospoda moja, to skromno delovanje bo Dunaj tudi danes še opravljal.

Preidem pa sedaj k poglavitni stvari, spis ima namreč političen uvod.

V temu se pripoveduje, da se je pod ministerstvom Potockijevim na Dunaji ustanovilo „nemško društvo“. Gosp. Mayer je nasprotnik tega društva rekoč, da udje njegovi svoje poglede daleč čez avstrijske meje ven obračajo; imenuje jih zato mršave narodnjake. Vendar pa priznava, da je bila ustanovitev tega društva za čas ministerstva Potockijevega popolnem opravičeno, ker takrat bili so Nemci dejansko v nevarnosti, da bi jih drugi narodi, kakor je tam do besedice zapisano, ne zadušili.

normalnega razvoja za več ali manj časa moteno in zadrževano.

Kedar pa prirožlja debela, gosta in suha toča, napravi na sadnem drevju še večje in osodapolneje poškodbe. Taka debela, gosta in suha toča napravi na sadnem drevju razun uže omenjenih poškodb še to posebno, da osobito na južno-zapadni strani drevesa (od kodar ta elementarna sila navadno prihaja) drevesa razbije in občutno poškoduje mlajše in občutnejše dele (zgornje plasti) drevesne lubadi. Taka toča zadá mlajšim delom vejine krone in mladim drevesnim deblom v celem podolžji brezštevilno ran, katere so za sadno drevo (osobito pa še za mlado drevesce) pogostoma osodepolne. Marljivim sadjerejcem je ta strašna elementarna vima uže na milijone in milijone sadnih dreves in mladih drevesec po krajih popolno in za vselej vničila. Sredstva proti tej elementarni uimi žal! nima domači sadjerejec nobenega na razpolaganje. Po zavarovanji proti toči more si on le vsako leto sproti sadje, oziroma njegovo vrednost, zagotoviti in osigurati med tem, ko se v največjih slučajih sadno drevo samo še v zavarovanje ne sprejme ne (zavarovati ne more). Sadje in listje drevesno se pred poškodbo po toči nikakor obvarovati ne more; pač more pa domači sadjerejec deblo in kronine veje na mlajšem sadnem drevju pred poškodbami po tej hudi šibi božji s tem nekoliko zabraniti in obvarovati, da ta drevesna dela na njihov južno-zapadni strani s trnjem, protjem ali pa tudi z bičjem obveže, kar direktni vpliv toče na sadno drevo več ali manj zadržuje. Taka obramba proti toči more tudi skoz več let sporedno na sadnem drevju brez slabih nasledkov za taisto ostati. Prav dobra obramba imenovanih drevesnih delov proti tej elementarni sili je tudi to, da se ti deli precej na debelo namažejo z mazilom (gostemu belanju podobnim), katero napravi se iz dobre, mastne ilovice, ali pa iz apna, katerima primeša se nekoliko lima ali pa mesto tega tudi drugih klejastih tvarin.

Ako je toča sadno drevje pri vsem tem hudo oklestila in mu lubad na mlajših delih močno poškodovala, mora se tako drevje prec v prihodnji (sledéči) pomladi brezpogojno pravilno obnoviti, in to osobito, če so na njem najmlajši poganjki in češulje tako poškodovani, da se prizadete rane ne dajo in ne morejo več pravilno izrezati in zaceliti. Tako po toči sicer hudo in zelo poškodovano sadno drevje zadobi po pravilni obnovitvi zopet vejino krono s zdravim in čvrstim lesom, katera more brez posebne nesreče še dolgo rasti, se čvrsto razvijati, poštenih sadežev roditi ter drevo krepko in po obliki vejine krone lepo ohraniti. Če se pa taki po toči hudo poškodovani deli na drevesu tudi dalje rasti pusté in ako se je skuša po umetni poti ozdraviti, se zaželjeni uspeh le kaj (prav) poredkoma doseže. Tako drevo, ako se pravilno obnovilo ni, le v prav redkih slučajih zopet k moči in rodovitnosti dospé; in če — to še le po preteku mnogih let, kar je gotovo tudi po drugi strani prav občutljive škode domačega sadjerejca, kar mu med tem časom nikakoršnega dobička donášalo ni.

(Dalje sledi.)

Naznanilo.

Kmetovalci, kateri želijo dobiti **izvirno rusko (rigajsko) laneno seme**, naj se oglasijo za-nj pisмено ali ustmeno zadnji čas do Svečnice v pisarni c. k. kmetijske družbe.

Trgovinska in obrtna zbornica

(Dalje.)

VII. Gospod zbornični svetnik Karol Luckmann omenja v obširnem razlaganji njemu poznanih pritožeb proti voznemu redu železnične črte Ljubljana-Trbiž, ki je v veljavi od 1. oktobra t. l. Vsled preuredbe z dne 1. junija t. l., da je namreč vlak št. 1715 v Ljubljano dohajal namesti ob 2. uri 56 m. kakor prej, še le ob 5. uri popoldne, onemogočila se je edina ugodna zveza z Gorenjskim in Dolenjskim, Hrvaškim, Dolenje-Štirskim in Ogerskim. Z dnem 1. oktobra 1885. pa se je opustil vlak šte. 1711, ki je bil ravno tako ugoden za krajni, kakor za prevozni promet. Vozni red z dne 1. oktobra 1885. je za ljubljanski promet zelo neugoden. Vsi vlaki dohajajo pozimi v Ljubljano po noči. Kmečko ljudstvo ne more drugače do gosposk ali na sejme v Radovljico, Kranj in Ljubljano, nego da zgubi noč; posledek tega pa je, da ne uporablja toliko železnice. Govornik kaže na zbornici podane prošnje in pripominja, da bi se najprej dalo odpomoči s tem, ako bi se vlak št. 1715 odpustil in mesto tega naj bi se vlak št. 1711 spet uvel; ali pa naj bi, ako bi se to ne dalo tako lahko izvršiti, vlak št. 1717 za kake dve uri pozneje od Trbiža odhajal, tako da bi dohajal v Ljubljano zjutraj in ne ponoči. Za slučaj, ako bi tudi to ne bilo mogoče, meni govornik, naj bi se uredil potem mešanec, ki bi v Ljubljano dohajal med 9. in 10. uro dopoldne.

Naposled pripomni še gosp. govornik, da se bode koncem meseca oktobra kot ud soveta državnih železnic udeleževal njegovih sej, zaradi tega bi on želel, da bi izvedel, kako misli zbornica o tem voznem redu, da bi se mogel potezati za preuredbo.

Zbornični tajnik poroča o prošnjah za preuredbo voznega reda na črti Ljubljana-Trbiž, ki vse zahtevajo, naj bi se težilo na to, da bi vozni red ustrezal krajnim razmeram. Uže prejšnja leta se je mnogokrat prosilo, naj bi bili bivši sejmski vlaki vozili ne le med Ljubljano in Lesce-Bledom, ampak med Ljubljano in Trbižem, da bi bilo tako prebivalcem od Lesce navzgor mogoče uporabljati vožnjo do c. kr. oblastev v Radovljico in nazaj ter v Kranj ali Ljubljano potovati, ne da bi morali prenočevati v enem ali drugem kraju.

Tem željam je glavno vodstvo državnih železnic ustreglo z uredbo bivšega sploh priljubljenega in vsem razmeram kolikor možno ugodnega voznega reda. Govornik napominja po gosp. predgovorniku našete nedostatnosti sedanjega voznega reda. Odsek je popolnoma ocenil razloge, ki bi bili utegnili biti merodajni v določbo sedanjega voznega reda: 1. Da se potnikom nudi prilika, da morejo dospevši v Ljubljano odpotovati v Trst, Reko in druge kraje po južni železnici, ne da bi se dolgo mudili, in 2. da se kar najhitreje mogoče odpravlja nemško-česka pošta. Toda vozni red, kakor je gosp. predgovornik uže omenil, se ravno tako malo ozira na zvezo Dolenjskega, Hrvatskega, Dolenje-Širskega i. d. kakor na krajna razmerja. Govornik našteva, kako bi se dalo po odsekovem mnenji odpomoči nedostatnosti in predlaga sledeče: Slavno c. k. vrhovno vodstvo se prosi: 1. naj zopet uredi vlak št. 1711, ki je dohajal v Ljubljano ob 10. uri 35 min. predpoldne; 2. za slučaj, ako bi tako pomnoženje vlakov ne bilo mogoče, naj opusti vlak št. 1715, ki dohaja v Ljubljano po novem voznem redu ob 5. uri popoldne ter naj uredi mesto tega drugi vlak, ki bi dohajal v Ljubljano okolu 10. ure dopoldne; 3. za slučaj, ako bi tudi v 2. točki zaželjena preuredba ne bila mogoča, naj bi uredilo mešani vlak, ki bi iz Trbiža ali Beljaka odhajal taki čas, da bi dospeval v Ljubljano okolu 10. ure dopoldne.

Gosp. zbornični svetnik Franc Omersa podpira predloge in želi le to premeno, ako bi se uredil mešanec, naj bi dohajal v Ljubljano ob pol devetih dopoldne.

Predloge podpirali so še gg. zbornični svètniki: Mihael Pakič, Oroslov Dolenec in Karl Luckmann in umaknivi gosp. Omersa svoj nasvet za promeno, vsprejeli so se vsi predlogi enoglasno.

Gospod predsednik poprosi na to g. Karl Luckmanna, naj bi se potezal za danes dogovorjeno preuredbo voznega reda pri razpravah v sovetu državnih železnic. Gosp. Karl Luckmann pripomni, da ne bode le tega storil, marveč da bode tudi druge Kranjsko zadevajoče nasvete stavil.

Zbornica je vzela to izjavo na znanje in gospod zbornični predsednik se zahvaluje udu soveta državnih železnic, g. Karolu Luckmannu, za njegovo potrudenje. (Dalje prihodnjič.)

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

15.

Črnogorka.

Črnogorka je hči strme, skalnate domovine, ona je mati gorskega junaka, ona je gospodinja v jadnem skalovju. Tudi ona je uskokinja, ki je z očetom in z brati pobegnili in poiskala druge domovine v pustem skalovju. Slovo je dala vsem prijetnostim vsakdanjega življenja ter se privadila sleherni nevolji in trpljenju. Ona je rodevala junake in jih odrejaala z veliko težavo. Ona je malemu sinku uže v zibeli vlivala v srce ljubezen do mile domovine. Kedar ga je pestovala, prepevala mu je junaške pesmi, dojila ga z mlekom junaškim, napolnovala mu je srce z onim, kar ga unema na krepost junaško, učila ga je, kako se opasuje orožje, kako je treba ubijalca zalezovati, kako mora osvetiti očeta in brata.

Črnogorka je srednje in jake postave, lica lepega in prijaznega, navadno rujavkaste kože. Lase ima goste in dolge, obrvi tudi goste. Oči so polne živosti in veselosti, v katerih se ogleduje tudi duša njena. Oči so jej svetle kot kristal na jasnem solncu, in s temi očmi strelja v srce junaku. Črnogorka nima skoro nikakega dragocenega lepotečja. Vse je na njej prosto in siromašno; ali lepa vzrast telesna, čista kri, prijazen pogled, spojen s sramežljivostjo, nadkriluje vsa druga mrtva lepota. Hoje je lahne in brze. V govorjenju je skromna in priljudna, ali tudi razborita. Ponosna je tudi na vso moč, ponaša se s tem, da je Črnogorka. Moža svojega spoštuje, in pokorna mu je tako, da je skoro robinja njemu; brez vednosti moževe nikdar nikamor ne gre, in ono, kar mož veli, mora biti, to priznaje sama.

Črnogorka je v obče pobožna, ali v cerkev malo zahaja. Kedar gré mimo cerkve, obstane, klanja se do zemlje, križa se in po tihem Boga moli.

Kedar gré Črnogorka po potu in ugleda možaka, tedaj obstane in čaka. Če se jej človek približa, pristopi, poljubi mu roko, nakloni se, in potem gré zopet svoj pot. Pred tujcem je še bolj sramežljiva, kakor pred domačinom.

Kolikor možakov prihaja v hišo, vsakemu poljubi Črnogorka roko. Tako se vede kot dekle, kot ženka, kot vdova in kot starka.

Iz svoje domovine nerada hodi Črnogorka na tuje, če mora iti, vedno se za trdno nadja, da se hoče

zopet povrniti. Ona zelo žaluje po svoji domovini in za svojci, raje živi v siromaštvu in trpljenju doma, kakor v največi sreči in slavi na tujem.

Črnogorka je dobra mati, dobro čuva in pazi na deco, ona raje strada, da le deco napase. Brata bolje ljubi kot moža, in tudi brat bolje ljubi sestro kot brata. Ljubše jej je roditi sinka kot hčerko.

Črnogorka je delavna, ona prireja in pospravlja po hiši, šiva, veze, plete, prede in tke. Hodi na trg, nosi težka bremena, hodi po vodo, nosi v mlin in iz mlina, pase čedo itd. Veliko se trudi, veliko trpi, ali je vendar zdrava in čvrsta, vesela in zadovoljna. Ona ne vé, kaj je rudečilo in belilo, kajti priroda jej je dala čiste rudečice in lepote telesne. Nič ni lepšega od prirodne lepote in nič nagnjusnišega od mazanja. Vendar se Črnogorka brzo starajo, ker so z delom preobložene.

Ljubezni ne odkriva Črnogorka, niti je z jezikom ne pripoveduje, to ona nosi v srcu. Ako se nameri na slineža, ki se jej slini, tedaj iztegne roko in ga vseka po zobeh, da se mu vse posveti pred očmi. Slinež mora vse to molče požreti in ne sme jej niti kaj reči, niti jej vdarca vrniti.

Če kdo s čim žali Črnogorko, tedaj ga začne psovati, čim huje ga more, in možak se mora potuhniti ter beži, da se niti ne ozre ne. Črnogorka je sploh krepkega glasú, nekatere govore tako polno in gromko, da jih včasih človek ne more razločiti od možakov.

Kedar Črnogorka potuje, hodi navadno peš, nosi na roki malo volneno torbico, našarjeno in olepotičeno z volnenimi resami. V tej torbici nosi pletivo, da s potoma plete.

Črnogorko more samo oča ali mož tepsti, nikdo drug ne. Kolika sramota bi bila Črnogorku, ako bi vzdignil roko na žensko, ki ne nosi orožja. Ondi, kjer se Črnogorec boji svojega krvnika, kjer je zaseda, pošlje on Črnogorko. Ona ide svobodno in ne boji se puške. Ako se kdo boji, da ga hoče nasprotnik ubiti, in vidi krvnika z napeto puško, tedaj se vstopi za Črnogorko, če je le mogoče, in Črnogorec se ga ne bode lotil.

Ker je ženstvo v Črni gori tako prezirano, zato more vsaka ženska brez razločka svobodno okrog hoditi, kedar hoče in koder hoče, in ni se bati navadno, da bi jej kdo silo delal. Prestopkov zoper nraavnost v Črni gori ni. Sploh pa Črnogorka ne čuti tega preziranja in poniževanja, saj je tega vajena, in če bi se morala vesti kakor ženstvo po kulturnih deželah, tedaj bi se ona na ves glas smejala tej neumnosti.

Tudi oni Črnogorci, kateri so bili na tujem naobraženi, drže se stare prirojene navade proti svojim ženam in sploh proti vsemu ženstvu v domačiji. Malokateri predstavi ženo tujcu, a če jo mora, tedaj se izgovarja: „Oprostite, moja ženka je.“ Da bi Črnogorec šel na izprehod s svojo ženko, to bi bilo prav smešno, kakor na primer, če bi avstrijski minister svojo kuharico na izprehod peljal. Toda s časom se bodo tudi te razmere žene do moža spremenile. Pomanjkanje olike je bilo krivo vse do sedaj, da je bila žena črnogorska tako rekoč dekla svojemu možu, in tako prezirana od vseh možakov. Sedanji knez in gospodar črnogorski ustanovil je mnogo šol deških in dekliških, in vsa deca mora v šolo hoditi. Tudi je ustanovil viši dekliški zavod na Cetinju, ki bode gotovo blagodejno uplival na vse ženstvo v Črni gori.

V srcu Črnogorkinem plamení iskrena ljubezen do domovine. Kedar sovražnik vdari na Črnogoro, kedar junaki črnogorski uže omagujejo, tedaj se vzdignejo tudi Črnogorke, žene in dekleta in hité pomagat opešanim možakom. One kopljejo in nasipajo nasipe, mečejo kamenje in valé skale na nejevernike, nabijajo

haja, kakor in kar še dandanes večina domačih sadje-rejcev-samoukov misli, nego ona je edino-le izloček ali iztrebek drevesnega živeža, kojega listje na svoje površje spravi in se vsled hladnega vremena ob takem momentu tač klebljivo sésede in zgosti, vsled česar potem tudi to — listje namreč — v svojem normalnem delovanju in razvoju močno trpi, ter je ob enem tudi v prebavljanju drevesnega živeža moteno in zadrževano. Ta klebljiva in sladka snov privabi na drevesno listje v posledici navadno tudi celo množico listnih uši in mravljincev, katerih prve (uši namreč) drevesu veliko škode prizadevajo in napravljajo. Gorek in stanovitni dež opere navadno raz drevesno listje, ako o pravem času sledi, zopet to „medeno roso“ popolno in obvaruje sadno drevo pred sicer neizogibno-škodljivimi nasledki. Domači sadjerejec more to nadlogo tudi sam od posameznih visokodebelnatih dreves s tem odvrniti, da jim vejino krono z čisto vodo dobro obrizglja in oškropi. To opravilo se pa na mnogobrojnem sadnem drevju skoraj da nikakor izvesti in izpeljati ne dá in tudi ne more.

Na listji in mladikah od „medene rose“ napadenih razvije se v posledici nek moki podoben prevleček, kar pa nič družega ni, nego razvoj neke glivice, katera se je bila na takih mestih nasedla in nabrala. Nastop in razvoj te glivice odvisen je deloma od vremena, osobito bolj vlažnega in toplega, katero je njenemu pomnoževanju jako ugodno, deloma pa tudi od položaja, v katerem se dotično sadno drevo in deli njegovi tako nahajajo, da je provspevanju te glivice posebno ugoden.

„Bela ali siva rosa“ (deževna rija ali smod) je potem takem za sadno drevje ravno tako, kot je mahovje in lišaji, prava zajedalka (šmarocarica), kar pa na tem mestu le zarad tega omenjamo, ker njeni nastop in razvoj deloma navadno od nje ugodnega vremena zavisi.

Poganjki in drevesno listje, kar bilo je od bele ali sive rose napadenega, polagoma zamre in se slednjič popolno vsuši. Mlado sadno drevjiče za to nadlogo veliko več trpi, nego stareje in odraščeno. Trosi te glivice (bele ali sive rose) nahajajo se v zraku, kateri jih ravno tako kot trose drugih brezbrojnih glivic na vse strani in vetrove razširja. Ta glivica ima pa to posebno in čudno svojstvo, da le na posameznih poganjkih enostega sadnega drevja dobi za razvoj svoj potrebnih pogojev, na kojih (poganjkih) se potem učvrsti in pomnožuje med tem, ko drugi poleg teh se nahajajoči poganjki tudi potem, ako se je na-nje tros umetnim potom prenesel, neotrovani in zdravi ostanejo.

Bolj slabotni in zavoljo pomanjkanja potrebnega živeža v normalnem razvoju zadrževani poganjki so na sadnem drevju v največjih slučajih trosu te glive (medene ali sive rose) prava podlaga in ugodno mesto, kjer se nasede, razvija in pomnožuje. Sicer je pa vegetacijsko življenje te glivice do sedaj še premalo poznato, radi česar se tudi niso še pravi pripomočki iznajdli, s katerimi bi se mogla popolno vničiti, ali se vsaj sadno drevje pred njenimi škodljivimi napadi obvarovati.

Najboljši do sedaj znani pripomoček, sadno drevje pred slabimi nasledki te nadloge obvarovati je, da se napadene mladike odrežejo in raz drevesa odstranijo, ter da se pozneje (o svojem času) tako sadno drevo v svojem zunanjem vejevju močno skrajša ali obreže, vsled česar potem novih krepkih in močnih poganjkov nastavi in razvije.

Poskušalo se je to glivico na sadnem drevju sem in tja tudi s tem vničiti, da so se napadeni deli njegovi najprej z vodo poškopili in oprali, potem pa s žveplnim cvetom (prahom) potrosili, kar se pa ni sponeslo in zaželjenega vspeha obrodilo. Po drugi strani je pa

tako postopanje v primeri s škodo, katero ta glivica na sadnem drevju napravlja, tudi prezamudno in predrago.

Po tej glivici trpi največ jabolčno sadno drevje, osobito ono finih namiznih vrst, katero bilo je v plitvo in kumrno zemljo stalno nasajeno.

(Konec prihodnjič.)

Trgovinska in obrtna zbornica

(Konec.)

VIII. Gosp. zbornični svetnik Karol Luckmann omenja poštno zvezo med Kranjem in Tržičem, ter pojasnjuje po njegovih mislih opravičene pritožbe prizadetih krogov, katerim bi se dalo odpomoči, ako bi se napravil nov poštni voz in se voznje na ta-le način določile: a) iz Tržiča naj bi odhajala pošta ob 10. uri in 15. minut dopoldne ter ob 5. uri popoldne, in v Kranj dohajala ob 12. uri opoldne oziroma ob 6. uri in 45 min. zvečer; b) iz Kranja naj bi pošta odhajala ob 8. uri in 15 min. zjutraj ter ob 1. uri popoldne, in v Tržič dohajala ob 10. uri dopoldne oziroma ob 2. uri in 45 min. popoldne.

Govornik ima te želje opravičene in predlaga: zbornica naj se v tej zadevi obrne do slav. c. kr. poštne vodstva najtoplejše priporočajoč izpolnitev omenjenih želj vdeležencev.

Predlog se je vsprejel.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

16.

Vrtovi v obče; vrtovi kitajski in peruvanski.

Umetnost se ne briga za vsakdanjo korist, kakor nam je znano, ona pozná samo en cilj, in ta je lepota. Izdelki človeški, kateri ne težé za tem, da ugajajo človeškemu očesu, da mu dušo ublažujejo in vznášajo, ne morejo nikdar biti umetnina.

V kolu umetnosti nahajamo glasbo, graditeljstvo, kiparstvo, slikarstvo, pa tudi vrtnarstvo. Človek je od nekdanj mačehinski postopal z vrtnarstvom, smatral ga je med ostalimi vejami umetnosti kot pastorka, malokedaj je hotel priznati, da tudi vrtnarstvo more biti umetnost. Dobro vemo, da oni vrt, ki ga skrbna gospodinja blizo svoje hiše neguje, ni nikaka umetnina. Toda, ali je vsaka hiša, ki jo je mojster postavil, tudi umetnina? Na vrtu, na katerem raste najžlahneje sadno drevje, ki napravlja senco in hlad, na vrtu, na katerem se previja vinska trta, more biti jako prijetno človeku, on more tu nahajati mnogo ugodnosti in užitka, ali vendar nikdo ne poreče, da takov vrt je umetnina. Dokler človek varuje in odlikuje take rastline, katere so mu zgolj na korist, dotle ni da bi govoril o umetnem vrtu. Če gospodinja na svojem vrtu naseje najlepših cvetlic, ona s tem pokazuje svojo nježno čut in ljubezen do lepote, ali ne stvarja nikake umetnine. Če hoče človek imeti umeten vrt, ne sme misliti na kako korist, edini cilj mu mora biti lepota. Iz takega vrta navadno človek izključuje vsako rastlino, katera bi mu koristila, samo da mu ne more kdo očitati, da je razen na lepoto še na kaj drugega mislil.

Izvor vsaki umetnosti je v lepoti, ali nazori o lepoti niso vselej in povsodi bili enaki. Po pokrajinah okolo sredozemnega morja, kjer so se v starem veku vse umetnosti najlepše razvijale in tudi razvile, imeli so o lepoti vse drugačne nazore, kakor po severnih